

Anul XIII

36 (436)

Simbătă

5 septembrie

1970

8 pagini

1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Proletari din toate țările, uniți-vă!

ÎN ACEST NUMĂR POEME DE:

George Alboiu, Ioana Bantaș, Constanța Buzea, Ilie Constantin, Angela Croitoru, Leonid Dimov, Mircea Dinescu, Grigore Hagiu, Dan Laurențiu, Iolanda Malamen, Gabriela Melinescu, Adrian Păunescu, Nichita Stănescu, George Virgil Stoescu, Mihai Ursachi

ENESCU

O destul de îndelungată experiență de îndrăgostit al Muzicii (niciodată îndeajuns de doct în materie și întotdeauna destul de naiv și de umil în preajma miracolului sonor ca să nu-mi istovească entuziasmul) m-a învățat să nu primesc cu mare plăcere literatura născută din muzică — romanțurile despre compozitori, explicațiile încercând să traducă în cuvinte un limbaj intractabil, speculațiile literaturizante ce se chinuie să afle cu orice preț „semnificații” chiar și unei cadențe, unui arpeggiu. Ba, aș spune, pe măsură ce am înțeles mai bine ce se petrece cu adevărat într-o lucrare muzicală, din ce materie fluidă se alcătuieste universul ei, am simțit mai vie repulsia față de anecdota parazită, de concluziile „ce se desprind”, de învățămintele ce se rețin și altele. Dacă Poetul, invitându-ne să pătrundem taina îmbrățișării fertile a fierului cu brazdele veacului ne previne să ne apropiem de pluguri cîntînd, bunul simț și gustul nepervertit ne cer să nu ne apropiem niciodată de Muzică vorbind.

Aceste gânduri mă urmăresc acum, după ce am ridicat acul de pe spiralele discului și au încetat acordurile *Sinfoniei a III-a cu cor* a lui George Enescu. Pentru a cita oară copleșitoarea impresie a muzicii Lui se risipește, de îndată ce evoc paginile unor comentarii improvizati ce s-au străduit să distingă în această capodoperă chipul unui erou în luptă înclătă de destinul, conflictul dintre bine și rău, și alte asemenea povești? Ascultați cu puțină sfîntenie, cu puțină umilință această muzică profundă și fastuoasă, abandonată-vă imprudent marelui sonore ce nu va întîrzi să vă cuprindă ființa, să vă transmită pulsul Mării și fiorul adîncimii, și veți zîmbi îngăduitor la orice asemenea literatură. Muzica lui George Enescu este expresia unei gândiri colosale, a unor sentimente grave și delicate în același timp, numai că întreg acest univers se construiește pe alte coordonate și cu alte mijloace decît cele propuse adeseori. Un mare artist suferă întotdeauna de un păcat involuntar: bogăția semnificațiilor care se desprind din opera sa sau sînt numai sugerate de ea, îngăduie și invită la abuzul de imaginație al comentatorilor. În ceea ce îl privește pe Enescu, avem bucuria de a cunoaște că, pe lângă ampla acțiune care se desfășoară de ani întregi pentru difuzarea integrală a moștenirii sale artistice în masele largi (audiții radio-televizate, concerte, partituri, discuri, etc.) se face în ultimul timp un efort remarcabil de a se aborda științific, cu înțelegere și rigoare, fiecare opus, dintr-o viziune a creației în sfîrșit nouă și serioasă expurgată de broderii literare și de speculații aproximative. Acum, în preajma sărbătorii Lui, printr-o manifestare internațională de prestigiu cum sînt Concursul și Festivalul care îi poartă numele, această nouă treaptă a înțelegerii personalității sale este echivalentă cu o redescoperire. Într-adevăr, așa cum s-a mai observat, Enescu n-a avut numai un destin, ci mai multe, adesea paralele, unul incomodindu-l pe celălalt, în realitate unul completîndu-l pe celălalt. Încă și astăzi sînt numeroase opinii, în străinătate, în deosebi, precum că Enescu a fost un mare violonist și dirijor care a încercat uneori și pana compozitorului. Istoria ale muzicii de mare autoritate cad în eroarea aceasta. Adesea chiar

noi începem să credem că așa stau lucrurile și, ca atare, nu-l ascultăm cum ar trebui pe cel care, în afară de faptul că a fost deschizătorul de drumuri al muzicii românești, reprezintă una dintre personalitățile cele mai originale, cele mai unitare și mai reprezentative ale muzicii universale. Afirm această cu convingere și emoție, pentru că Enescu, cel din *Oedip* sau din *Sinfonia de cameră*, cel din *Sonata a III-a pentru vioară și pian*, sau din „Vox maris” își devansează, ca orice artist genial, epoca, contemporanii. O simplă privire a cronologiei muzicii universale e convingătoare: data nașterii unor lucrări ale lui Enescu indică o gândire creatoare, o unitate de stil și o nouitate a expresiei pe care puține opere contemporane lor o ating. Și puține sînt operele altor compozitori, mulți dintre ei „faimoși”, care să-și păstreze atât de nealterate tinerețea și semnificațiile artistice. Îmi este teamă să afirm, dar nu mă pot opri de a da curs sincer gîndului, care constată că încă nici noi, astăzi, nu am ajuns la înțelegerea exactă și deplină a dimensiunilor reale, colosale, ale gînditorului Enescu. Dar nu sîntem departe de acest țel.

De aici se desprinde însă o mare datorie pe care o avem față de memoria și de moștenirea Lui: aceea de a-l cita mai puțin, dar a-l asculta mai atent, mai frecvent, mai pur. Un prieten care obișnuiește să exagereze pentru a afirma adevăruri indiscutabile vorbind despre Sadoveanu, Arghezi, Brăncuși, Țuculescu, observa că avalanșa de comentarii, de trimiteri, alegorii și comparații la opera lor tinde să ascundă, ca o iedă agățîndu-se pe o statuie, liniile esențiale și imaginea integrală a frumuseții ce ar trebui să ne atingă mai direct. În loc să ni-l apropie, ele ni-l îndepărtează. De aceea, ca și în cazul altor valori, este bine să ne amintim încă o dată chemarea lui Călinescu: mergeți înainte de toate la text! Păreră onorată care susțineau că muzica lui din urmă ar fi abstractă, inabordabilă nu rezistă după ce ai ascultat cu pioșenie și limpezime a gîndului opusurile maturității. Propunerea contactului nemijlocit cu textul, adică cu opera vie, este o datorie pe care urmează să o împlinim, mai ales cei mai tineri dintre noi, pentru că gîndirea lui, în mod miraculos, este foarte tină și foarte proaspătă. Este impresionant cită adîncime au spusese muzicianului în diferite ocazii. Dar este copleșitor cit de actuale și de pătrunzătoare sînt ideile operei sale pe care trecerea timpului nu le evidențiază treptat. Asemenea tuturor creatorilor de geniu ai artei românești, George Enescu a ridicat la semnificații universale valorile dintotdeauna, virtuțile perene ale spiritualității noastre și au făcut-o nu numai cizelînd motivele și caracterele specifice acestui spațiu și acestei lumi — înțelegere incompletă și, într-o vreme, mult și exclusiv subliniată — ci și propunînd muzicii universale exemplul unei gândiri artistice de o mare puritate și o rară elevație, țaria și forța acestei gândiri intruchipîndu-se în opere definitive pentru însăși arta secolului nostru.

Marele lui patriotism cred că trebuie înțeles și în lumina acestei contribuții românești de netăgăduit la mersul omenirii către Bine, către Frumos.

Mircea Horia SIMIONESCU

Obstacole în calea lecturii (II)

În legătură cu viața adevărată a scriitorului iată un exemplu în care ruptura dintre realitățile brutale ale existenței lui și opera pare definitivă și nu constituie nici-un fel de obstacol în calea lecturii. Scriitorul (mă gîndesc la Mateiu I. Caragiale după lectura în „România literară” a încă unui interesant articol al lui Șerban Cioculescu despre viața lui) și-a confectonat într-altă altă biografie, înclt, identificîndu-se cu ea, începe apoi să creadă el însuși în ceea ce a imaginat și să-și descrie această falsă viață cu o altă de mare autenticitate înclt ceea ce aflăm apoi despre adevărata lui existență ni se pare ireal, vulgar, străin de el și în orice caz foarte neobișnuit pentru opera într-un fel care n-o întrezărează cu nimic. Această „stranie” dualitate n-are un ecou profund în conștiința lui ca în cazul unui erou dostoevskian. Scriitorul ne minte în față, fără să clipască, zicînd că n-a avut părinți și că se trage dintr-un neam umilit care n-a ajuns încă, pînă la el, la lumină.

Pentru noi se pune într-adevăr problema dacă să acceptăm sau nu aceste fumuri și cred că Șerban Cioculescu, pe bună dreptate, e supărat pe cei care iau aceste fumuri drept adevăruri, încercînd să crezie deci astfel, pentru cititori, o biografie spirituală idilică a scriitorului, bună doar, și nici atunci, pentru uzul școlar. Căci scriitorii sînt conștiințe ale colectivității naționale și nu sfîni. Și conștiința colectivității naționale e suma virtuților și scăderilor noastre și nu suma unor concepte frumoase, dar moarte. Și aici ajungem la aspectul dramatic pentru o cultură mijlocie ca a noastră care e amenințată să devină mică dacă nu are țaria să se uite în oglîndă, să-și vadă adevăratul chip, să nu întoarcă nasul strîmbîndu-se cu falsă pudoare cînd își vede urîșeniile, ci să le corecteze într-o luptă înclătă de destinul, fără teama înfrîngerilor. Fiindcă asta e spectrul care sperie adesea pe omul nostru de cultură: dacă, punem viața noastră sub lumina totală a adevărului, nu se vor găsi oameni slabi, care, privindu-l, vor dezarma și coeziunea colectivității noastre naționale va slăbi? Desigur, nu e o teamă fără rost, revelația fără pregătire sau într-un moment nepotrivit a unui adevăr poate dăuna. Și aici putem cădea de acord că pregătirea e necesară. În prealabil falsificarea adevărului unei opere sau a unei vieți (deci

În fiecare săptămîna
marin preda
răspunde la o întrebare

a unei conștiințe) nu este justificată cu nimic, precum nu este justificată nici invocarea absenței momentului prielnic pentru revelarea unor fapte de mare interes în cazul nostru, cultural, cînd analiza aceluia moment ne arată dimpotrivă că nimic nu ne împiedică să discutăm despre scriitorii așa cum sînt ei și nu așa cum vor ei sau noi să fie. Asta nu înseamnă că defăimătorii sau babele literare, dornice de a scormoni în cenusa din vatra scriitorului, trebuie să vadă în rîndurile mele o încurajare de a o face. După cum nici sincerii pășitori care vîntorează și apără mormintele sfînte ale oamenilor noștri de valoare nu trebuie să vadă în îndemnul de a nu ne teme să ne uităm în oglîndă, un sacrilegiu.

Revenînd la Mateiu I. Caragiale, putem să fim pe deplin liniștiți. Cartea sa „Craii de Curtea Veche”, fără să zicem ca el că „este realmente magnifică”, expresie care s-ar potrive doar unor creații ca „Mizerabili”, „Război și pace” sau, la noi, „Scriitorilor” eminesciene care pe lângă puterea și profunzimea inspirației ne fac să simțim incendiu înalt al conștiinței neliniștite a creatorilor lor, este o frumoasă carte fără cusur, datorită căreia putem să-i iertăm autorului ei toate păcatele, fără să-i inventăm însă virtuți pe care nu le-a avut. Ba chiar putem să ne punem întrebarea dacă nu cumva unele scene de familie, al căror erou a fost Mateiu, nu conțin mai multă putere de evocare, prin răutătena care le animă, decît cumînțenia celorlalți ai lui Caragiale. Istoria cu pusul îndelungat al mînușilor ca să nu-l altereze gingașa mină frigel clanței cînd rebegitul tală bătea în geam în viscol să i se deschidă ușa mai repede, ne face parcă să-i vedem aievea

pe marele Iancu cu mustața zbîrlită de furie, năvălind pe usă și strigînd: imbecilule! Iar fiul rînjind! Aici d. Șerban Cioculescu nu trebuie să fie indignat, dacă mi s-a părut că este, fiindcă amintirea e de preț. Cumînțenia lui Luca Ion nu ne-a lăsat o amintire ca aceasta altă de vie despre tatăl său.

Nu, viața lui Mateiu I. Caragiale, în ciuda cruderilor și inavutabilelor ei aspecte, nu constituie pentru mine un obstacol în calea lecturii operei sale. Desigur, el trebuia să spună despre ea că „este realmente magnifică”. Conștiința estetică, aflată la baza acestei creații, îl îndreptățește. Puțin mai au azi curajul să sfilească altă de îndelung o carte, lor dintre cei ce o fac, puțini reușesc să înclidă în această carte o lume cu care s-ar identifica. N-are importanță dacă această lume e reală sau a trăit doar în imaginația lui. După cum n-are importanță dacă această lume ne place sau nu. Ne place „scriitura”, cum ar zice azi un adept al „noului roman” francez. Și cred că „umbra marelui Mateiu” va tremura auzind cit de la modă pot fi „craii” săi la sfîrșitul decenii, în manualele școlare și nu mai discută nimcni despre el.

Marin PREDA

cronica pietonului

Pisica și fluturile

Amicul meu Pangloss, metafizicianul, mare iubitor de pisici, orășan delcînt, deprins mai mult cu ideile și cu armonia divină a lumii, s-a întors îngrozit din vacanță, de la țară. Am văzut o pisică mîncînd un fluture! m-a anunțat dramatic, încă de pe scara vagonului, trenul nici nu oprise. Obisnuît cu generalizările pripite, păcatul metafizicii, el lucrează acum la un tratat poetic „Despre natura lucrurilor trecute cu vederea” în care și-a propus să combată toate erorile, printre care și proverbul cunoscut în care se afirmă, necontrolat și cu ușurință, că nu tot ce zboară se mîncă. Ba se mîncă, susține cu țarie Pangloss. Am tras cu ochiul la notițele lui așternute de-a valma și am reținut aceste observații: „Pînda din iarbă. Fluturile mare și colorat absorbit de visări mișcîndu-și calm aripile. Pînda mult prea atentă și precută a pisicii față de absența, reveria dezarmată a fluturilor. Asta o spun acum. Atunci (cum sedeam lungit în iarbă) credeam că pisica îl admira ca și mine. Ea se repede, fluturile prins în gheare, ușor, prea ușor, încît toată pînda pisicii fusese o exagerare ridicolă. Expresia scurtă de satisfacție, altă de umană, din ochii ei verzi, cînd l-a prins. Cum l-a ronțit. Încet, cu grijă, știînd pe semne ce hrană nobilă era fragilitatea înghețată a mîmîtului. Praful sau poezia scuturîndu-se de pe aripi în timp ce el trecea în ea, devenea treptat pisică, așa cum devine fiecare aliment care intră în mecanica atroce și superbă a existenței”.

CANDID

CERBUL

Pe pașiștern belșug de înflorită iarbă Dornica un cerb învins cu fața la apus. Lumina lin cădea, pe liniștea-i, de sus, Broboane mari, rotunde i se-nchegau în barbă.

Victorios mi-am șters de udătură spada Iar calul l-am izbit cu pîntenii în pîntec. Pădurea era plină de freamăt și de cîntec, Nori rari își destrărau departe-n slăvi, zăpada.

Și-am mers! Și-am mers! Cînd seara a pogorit tirziu,

Cu stoluri de lîstuni și negre ciori nătinge Mi s-a părut, deodată, că-ntr-un văzduh plînge

M-a apucat atunci dor aprig, amar, Pe pașiștea de basm ce ruginea în sine, Sfrîșindu-mi suferința, în locul lui să fiu.

DEASUPRA LUMII

Deasupra lumii atîrnă Nor negru de mare tristete. N-aș putea să vă spun că vulpea N-are coadă și-i cîrnă.

Fiecare din noi are o zi Cînd se simte-n văzduh ciocirile. Apa bălților e lînceadă. A izvoarelor vie, zglobie.

Am lepădat vechea mea zeghe, Mă aflu cu spada în fața porții. Cetatea îmi cere să stau de veghe Îmbrăcînt în cămașa morții.

Zaharia STANCU

cronica literară

efemeride

Correspondența lui Tudor Vianu

După paginile vibrante și grave ale Jurnalului (pe care îmi place să-l cred opera lui literară cea mai importantă), cine s-ar mai fi îndoit de darul de evocator și de portretist, într-o ordine interioară, al lui Tudor Vianu? Sînt sigur că nu puțin au fost aceia care au bănuț de pe atunci ce lucruri uimitoare ne-ar putea destăinau corespondența. Și nu doar sub raport biografic, dar ca artă literară. Am citit cu atenție cartea înlocuită de H. Zalis (autor și al unei prefețe, exactă în spiritul ei și al unor note lămuritoare), care s-a lăsat sargina îngrădată de a smulge arhivele de familie și de a le face publice cîteva zeci de scrisori. Oriile de sumară ar fi acestea: **Correspondența** (și este, vai, sumară!), ea reprezintă o operă de o extraordinară, pe alocuri, valoare morală și literară, și care ne revelează în Tudor Vianu pe unul din marii noștri epistolieri.

Raritatea relativă a genului scrierilor lui (deplină cîndva de G. Călinescu) se compensează prin excelența celor câteva manifestări în acest domeniu. O istorie a literaturii epistolare românești n-ar fi, din această cauză, de neconceput, cu atât mai mult cu cît ea ar cuprinde, nu o dată, oghere capitale ale unor autori. Ion Ghica intră cu siguranță în această categorie ca și, probabil, M. Gălbănescu, dacă ne gândim la scrisorile lui de tinerețe. Dar oare prozele lui Alexandru nu au, de altfel, o factură epistolară? Și ca să mergem mai departe: **Pseudokinetice** nu este, într-un fel, o scrisoare, care se folosește de toate îngăduințele genului, spre a combina farmecul impresiei nemiloșite cu strălucirea erudită?

În ce-l privește pe Tudor Vianu, ora oarecum de așteptat ca el să regăsească în scrisori o parte din acea libertate constrinsă să se cîmîne din operele celelalte și întreg acel ton, deschis, afectuos, așa de potrivit omului generos, animat de un adînc cult pentru prietenie, deopotrivă absent din operele propriu-zise. Dar este oare adevărat că scrisorile se sustrag cu totul de la rigurile pe care autorul le inventează și le respectă în studiile sale erudite? Ar fi să ignorăm, pe de-o parte, toată cea mai complexă a scrisorilor, variatele lor resurse de expresie literară, și pe de altă, faptul că „dualitatea” firii lui Tudor Vianu n-a putut să nu lase nici o urmă într-un domeniu ca acesta. C-î drept, măcar în corespondența de primă tinerețe, există accente neobișnuite, ce coboșează ori de disperate, și un limbaj mai crud, mai direct, care ne dă lăuză că ne aflăm în fața unui Tudor Vianu mai „pur” decît oriunde.

„...Și anii s-au lungit și s-au adunat și nu știu cînd o să termin și cînd voi putea conta pe o armonie statornică și dacă voi mai putea să mă bucur vreo dată, dacă mai este vreo speranță să mă curăț vreo dată, dacă nu cumva mi-am încheiat aici viața... Așa vrea să spun lucrurile astea tare, să le scriu. Sînt singur. Sînt nenorocit și corlamnat. Niciodată n-am simțit plăcerea să trăiesc. Am picatului mereu prin înșelăciune. Așa vrea să pînă la sistemă pe cineva. Totul este vinovat. Rădăcinile sînt putred. Mediu ticălos, lipsit de delicatete morală din faze. Mult m-am chinat!”

Însă acest Tudor Vianu dispus să vorbească cu voce tare este la fel de incomplet ca și celălalt, protocolar, de la maturitate. Ca document, sufletele și ca literatură, scrisorile sînt expresia unei dualități launtrice: ele desfrîșoară în timp procesul însuși al formării măștii lui Tudor Vianu. Sincerității, unei paletice, îi ia locul ceremonia și distanța. Desigur, e greu de tras concluzii pe aint de disparate exemple și, mai ales, e greu de afirmat în ce măsură anume împrejurări biografice ori de altă natură sînt, etc. răspunzătoare de tonul mai convențional pe care-l au scrisorile din a doua jumătate a vieții. Dar e de necontestat faptul că „stilul” pe care Tudor Vianu și l-a impus în toate activitatea sa a sîrșit prin a se reflecta și în corespondența. Scrisorile indică limpede cum s-a suprapus un stil exterior, o conduită meditată, peste stilul interior, original, de viață și de gândire.

Și totodată, ne ajută să înțelegem mai bine acest stil „exterior”, întelesul pe care Tudor Vianu l-a dat reprimirii subiectivității. Două lucruri ne atrag atenția în psihologia lui Tudor Vianu: interzicerea nevoii firești de a vorbi despre sine și simpatia, tot programatică față de ceilalți. De aici, discreția, puoarea sentimentelor proprii, absența patetismului și polemicii. Dar din ce punct obscur al conștiinței pornesc ele? Sînt numai un program lucid sau exprimă o secretă slăbiciune, o neîncredere? Iată întrebări de neocolit, cînd avem în vedere personalitatea lui Tudor Vianu, și care preced exanului artel literare. Fermeccătoare și subtile, a scrisorilor.

Eugen SIMION

(III)

Am putea socoti capitolele de pînă acum ale cărții ca o pregătire îndelungată și amănunțită pentru ceea ce urmează, o punere în temă documentată înainte de a intra propriu-zis în inima operei literare. Însă noi știm că aceste forări în straturile operei au seos la suprafața multor simboluri și au dat minții noastre o imagine despre întinderea și profunzimea spiritului eminescian. **Temele romantice** și celelalte diviziuni caută a prinde acum, în formule mai precise, substanța lirismului.

Două sînt după Călinescu temele fundamentale în opera lui Eminescu: **făcerea și defăcerea, gena și extincția, fundul cosmogonic și fundul eschatologic**. Din acest binom derivă toate atitudinile (miturile) poetului: **lunatismul, somnia, uranismul, neptunismul, borealismul, idealul artemidic** (idealul, cu alte cuvinte, al femeii virgine), vocația uranică etc. Motivele sînt studiate o dată ca teme în cadrul romanțismului și, a doua oară, sub o formă mai concentrată, ca niște concepte de sine stătătoare. În primul caz, G. Călinescu întinde ceea ce am putea numi, cu o formulă a lui Gaston Bachelard, o **diagramă poetică**. Această înscușmă a examina temele (obiectele) lirice și a stabili capacitatea lor poetică. G. Călinescu este cel dintîi care procedează astfel în critica noastră (procedeu va fi reluat în eseu **Universul poetic**). **Luna, cristallul, statuile, mortul frumos, femeia titanică, geniul, nebunia** sînt simboluri cu o largă circulație în cadrul romanțismului și de ele se leagă o psihologie și o metafizică poetici. A un studiu comparativ al obiectului este, în această împrejurare, necesar. **Lumini siderale?** Iată o noțiune curentă și ea lesă din poziția contemplativă a romanticului față de macrocosmos. O întâlnim la Eminescu (**La steaua**), dar și la Platon, Clervo, Fontenelle, Goethe etc. Și mai bogat în semnificații este cristallul. G. Călinescu, făcîndu-l diagramă de care vorbeam, concentrează multă erudicție și o mare putere de a fantaza. Giordano Bruno, Jakob Bohme, Hegel, Luis Vellez de Guevara, Grimmschlaussen, Paracelsus, Tiek, E.T.A. Hoffman și, bineînțeles, Eminescu (pretextul acestei străduțoare incursiuni) sînt doar cîteva autori care au pipăit cu ochiul spiritului lor suprafața netedă și translucentă a cristallului. El este o lacrimă a materiei amoroase sau, în imaginația lui Călinescu — „un succedaneu al luminii solare pe pămînt și, magic, el este, în afară de foc, momentul cel mai luminos al Spiritului petrificat în rognul mineral. Pe de altă parte în lumea fizică a cristall este un indiciu de organizare, deci de revelație formală a Spiritului. Pămîntul însuși, în întregul lui, este un organism de structură cristalină, e un „Kristall des Lebens”. Asta e părerea lui Hegel. Am putea adăuga că față de lutul amorf, cu desăvîrșire absurd și deprimant, cristallul este un mesaj logic al geologiei, un prilej de inteligibilitate în lumea haosului material”.

În astfel de discursuri în care intră multă știință de carte și o fantezie critică fără egal, G. Călinescu este mai călinescian

decît oriunde. Se vede limpede știința lui de a apropia lucruri imposibil de apropiat, altfel, zborul înalt al spiritului și coborîrea lui cu repeziune la sol purlînd cu sine prada unei metafore rare.

Popasul următor este mai îndelungat. Referințele bibliografice sînt mai rare, criticul — punînd accentul pe analiză — caută a numi, acum, noțiunile de bază ale lirismului. Esențială este, după Călinescu, **Somnia**, ca fundatură — cu alte cuvinte — în energia vegetală. Opera lui Eminescu este omniată de acest element hipnotic, multe nufele fiind succesiuni de adormiri. Eroii adorm în împrejurările hotărîtoare ale existenței lor. Legat de această stare a spiritului este, visul, momentul culminant al somniet. G. Călinescu examinează pe toate fețele și acest element

G. Călinescu OPERA LUI MIHAI EMINESCU

ment. Nuvelele, poemele mai sînt citite o dată din acest unghi, cu încheierea — evident dreaptă — că pentru romanticul Eminescu visul reprezintă regimul liric normal. Se poate vorbi, atunci, de **omnisciență eminesciană**.

Miscarea critică următoare atinge două puncte esențiale ale poeziei **neptunismul și uranismul**. Pentru Eminescu ele sînt, mai întîi, reprezentări ale haosului cosmic, aspirații, apoi, întîi, te asociază aproape toate momentele esențiale ale existenței: iubirea, gena, stîngerea, visul etc. Zborul, de pildă, reprezintă un moment important în dragostea eminesciană, ca și somnii. Tot așa apa, element primordial, matern. Poetul creează o adevărată **mitologie neptunică**. G. Călinescu a descoperit, cu un cuvînt, fața uranică și față neptunică a lui Eminescu și tot el a vorbit prima oară de **borealismul** poetului. Însă borealismul este numai o reprezentare din ceea ce am putea numi, la Eminescu, vocația serafică. **Serafismul** constituie altă față a spiritului eminescian și este de mirare că G. Călinescu n-a insistat asupra ei sau, mai bine zis, n-a pus-o în rîndul atitudinilor (miturilor) mari. Nuvelele, versurile erotice, poemele de reverie cosmică au un strat serafic, un moment de liniste și lumină. El apare de obicei la capătul unei aventuri prin haosul universului sau constituie punctul ei de pînire. Am numi serafismul starea de grație a spiritului eminescian, aceea care sugerează un echilibru, o suferință depășită, o aspirație dobî-

dită pentru o clipă. E limbajul lirismului eminescian, podul subțire de ceață dintre extazul iubirii și sentimentul adînc al morții. Chiar adormirea începe, la Eminescu, printr-o operație de sublimare a naturii, iar în ce privește visul este lucru știut că el reprezintă o acumulare de viziuni edenice.

În vecinătatea acestor aspirații, dacă nu chiar în momentul lor hotărîtor, se află sentimentul erotic. Este punctul în care G. Călinescu se îndepărtează cel mai mult de critica tradițională. Întîi știe să precizeze **Viata lui Eminescu, Opera** aduce o documentație suplimentară și rezumă ideile în propozițiuni mai răspicute. Acestea sînt pe scurt următoarele: erotica lui Eminescu este lipsită de spiritualitate, ea se bizuie pe inocență dar în nici un caz pe „virginitate îngerească”. Prezenta conștiinței constituie o tulburare a mecanicii sănatoase a firii, iar dacă, totuși, ținem să vorbim de spiritualism în poezia de iubire a lui Eminescu atunci ea nu poate fi decît un **spiritualism afrodisiac**. Intelectualism și sentimentalism? — se întrebă Călinescu, iritat de încăpățînarea criticii mai vechi — „Iată ce lipsește din erotica eminesciană, în fundamentul ei suav genital”. Alte noțiuni: religie sexuală, somnolență estatică vin să completeze ideea deimantă, formulată, încă o dată în acești termeni: „erotica elementară fără intelectualism și cu o capacitate afectivă care nu trece dincolo de sexualitatea tridică este statornică la Eminescu”.

S-a repropăș și se repropășează încă lui G. Călinescu faptul de a vedea în Eminescu un rostogolitor de femei și de a ignora elementul de spiritualitate din poeme ca **Odă în metru antic**. Observația nu este fără teme și E. Lovinescu a încercat în **Mite și Băluca** să impună (pe calea fizionomiei) o altă imagine a eroticii eminesciene. Chestiunea se poate discuta, dar să vedem ce se folos. Călinescu a văzut în **Venera eminesciană** o salubritate ademenitoare și imaginea constituie un element dintr-un portret mai general. Ideea unui poet care preluștește în dragostea chemarea inițială, beția îmbrășării și adormirea, cu moment esențial, rimază cu ideea fundamentală în studiul lui G. Călinescu — unu Eminescu, cu o mare întuiție a proceselor vitale. Sub acest unghi, portretul este unitar și, în ciuda a ceea ce l-a spus, criticul dovedește o mare consecvență.

În privința criticii mai este însă ceva de zis. Evada unul poezii în care amorul este totdeauna ferin (G. Călinescu spune într-un loc: **armăsăre**) intră în contradicție cu altă idee, subliniată de mai multe ori: aceea de abstragere din lumea viețelor materiale. Faptul, de exemplu, că îndrăgostii lui Eminescu adorm **somnia** fiind forma supremă a iubirii, constituie o abatere și chiar o contradicție a ideii de iubire naturală, în plenitudinea simțurilor deslătulite. O explicație a acestei nepotriviri G. Călinescu nu dă și, la drept vorbind, ea nici nu poate fi dată. Criticul se mulțumește a spune doar alii despre erotica poetului: „jalănic și focosă” sau — forțînd sensul cuvîntelor — „serafism animal”.

Eugen SIMION

AVATARURI „METODOLOGICE”

Ea însăși un comentariu critic și teoretic privind, cum îl place autorului să spună adesea, „metodologia” exegetică literară, cartea lui Ion Vlad la rîndul ei, îndeamnă la reflecție, și spunem așa, mai aplicat, întîimii, dialecticii interioare a domeniului în cauză. Volumul **Intre analiză și sinteză**, nici mai mult nici mai puțin, se vrea o **lecție** pe care autorul o ține în fața criticii și istoriei literare actuale. În chip deliberat, scopul urmărit este acela de a formula în termeni categorici un **statut** cît mai complet, căruia criticii și istoricii literari de azi sînt chemați a-i da ascultare cu maximă supunere. Să recunoaștem că atari chemări la ordine, din cînd în cînd, sînt binevenite, căci, fără a ne închipui că vor fi într-adevăr urmate, ele au menirea de a suscita utile confruntări legate de întreg ansamblul condiției teoretice de la care se revendică domeniile supuse discuției. Plecînd pentru un „comportament intelectual al istoricului literar”, în capitolul introductiv a lucrării sale, Ion Vlad formulează transant desiderate ideale de tipul celor ce urmează: „Cercetarea deplină și completă (istoria literară este un studiu filologic, sociologic și estetic) a proceselor reale ale culturii românești devine un act angajat și responsabil ca atitudine și (înută științifică) Neignorînd că relațiile sînt multiple, că ele nu sînt produsul unor determinări mecanice, că scriitorul și opera nu se găsesc într-un raport imediat, de ordinul transparențelor și al simplor treceri din conștiința creatorului în construcția operei, cercetarea se validează ca proces științific din momentul cînd devine o judecată susținută pe conjunctura tuturor factorilor implicați. Atunci istoria literară nu produce întotdeauna răspunsuri, fără fluctuații și fără ezitări”. Evident, adevărul acestor teze este mai presus de orice îndoială și un malțios s-ar putea întreba de ce mai este nevoie să fie formulate cu atita aplomb profesorul de vreme ce nu puțin dintre exponenții profesiei doresc cu ardoare să satisfacă într-o rit mai mare măsură exigențele mult rîvnitei criticii și istorii literare „complete”, „totale”. Totuși, în volumul lui Ion Vlad, postulatul de mai sus își justifică exarimarea alit de transantă. Întrucît, spre surprinderea noastră, autorul pare a avea revelația indiscutabilei posibilități de el să se realizeze întocmi. Sursa acestei nemărginite încrederi stă în puternica fascinație a metodei structuraliste, căreia i se acordă virtuți nelimitate, în sensul că ea ar face posibilă: afirmă autorul, „convergența criteriilor în disciplina literaturii”. Pînă la urmă, pentru Ion Vlad, cum singur declară, „orică încercare de a adăuga o metodă (în cazul de față cea structuralistă, n.n.) la pretențiile literaturii poate obține rezultate”; asemenea rezultate încît „universul edificat în actul creației să ne apară ca un proces integral, satisfăcînd năzuința noastră de a controla opera ca **totalitate**” (s.a.).

Rămîne de văzut în continuare în ce măsură argumentația acestei încrederi de neclintit ne convinge, căci, oricum, doar simpla vehiculare (fie ea și febrilă) a termenilor și a expresiilor aparținînd arsenalului lingvistic structuralist nu-și poate fi suficientă ei însăși (normalizare, invarianță, scriitură, dominantă semantică, plan paradigmatic și plan sintagmatic, analiză funcțională, subiect emitător și subiect receptor etc., etc.). Or, tocmai în această latură, de isivă, situația oferită de volumul **Intre analiză și sinteză** este cel puțin paradoxal. Meritele incontestabile ale autorului, vocația sa autentică de analist și de teoretician se relevă tocmai în împrejurările în care tezele structuraliste, dacă nu absentează cu totul, sînt în orice caz asimilate și utilizate cu multă libertate. Avem în vedere, în primul rînd, cu totul remarcabilele eseuri **Edificiu epic și aspirație spre epopee** — dedicat problemelor de compoziție în opera lui Liviu Rebreanu — și **Coordonate epice, ambele serii**, în care spiritul fin al disociațiilor și capacitățile sintetice își dau întîlnire la tot pasul. Ar fi putut beneficia de aceleași atribute cel puțin încă două piese ale sumarului („**Narathona biografică**” în istoria literaturii și **Convergența criteriilor în disciplinele literaturii**: D. Popovici), dacă, în analizele sale, comentariul s-ar fi menținut cu mai multă fermitate într-o tonalitate detașată obiectivă, menită

să favorizeze deplina suveranitate a spiritului critic. Mai ales în articolul despre Dimitrie Popovici, Ion Vlad alina, pur și simplu, în apoteozismul cel mai direct. Prețuții istorici literari elujan este respectat de către exegetul său la modul exultant, încetîmît, E. greu totuși de acceptat fără rezerve ideea potrivit căreia, prin Dimitrie Popovici, „Cercetarea literară contemporană își realizează programul integral” și că opera sa „Ne confirmă intelctualitatea unei cercetări românești la curent cu dimensiunile științei literare moderne”. Dacă acesta ar fi adevărat, atunci cum i-am mai putea aprecia, prin te cuvinte, pe un E. Lovinescu, G. Călinescu sau Tudor Vianu?

Interesante prilej fragmentar (observații originale, definiții demne de atenție și, în genere, o bună informație), aproape toate celelalte eseuri incluse în sumarul volumului suferă de o unică și fundamentală curentă: excesul — împins nu o dată pînă la supraîncălzirea fastidioasă — de metodologie, un exces generat de prea marea fidelitate față de practica la modă ale metodei structuraliste. Așa se face că chestiunile supuse interpretării, de data aceasta, sînt din capul locului handicape de inflexibilitate, canoanelor care, din păcate, în loc să nuanțeze și să relativizeze în chip creator aprecierile, conduc spre refirmare și, mai ales, spre formulări pe cit de restrictive tot pfall de inoperante. Căprins de un soi de mistică a demonstrației prin apel strict formalist la noțiuni și expresii de natură curentă mai sus, autorul se plasează, cu o superbă lipsă de circumspecție, în cel mai netovorabil unghi de receptivitate critică. Fezibilitatea schemelor și a clasificărilor recrutate din sfera cea mai ortodoxă a teoretizării structuraliste, e te, asadar, fată. Iată de ce în articole ca cele inițiale **Formă și structură, Alegerea criteriilor în examenul creației literare și Comentarii la o categorie a operei: compoziția** supără în cel mai înalt grad intransigența prezumțioasă a postulatelor. Cît privește aserțiunea, implicată chiar în enunțul titlului, din articolul **Un precursor al cercetării literare contemporane** (citeză structuraliste n.n.) M. Dragomirescu, nici vorbă, traduce un asemenea exces de zel pe care numai mistica pro-structuralistă a lui Ion Vlad îl poate explica.

Că să încheiem printr-un paradox, vom spune că lucrarea lui Ion Vlad — fără a-i ignora meritele de „Structură” — își asigură interesul general mai ales prin avertismentul pe care, în cele din urmă, ne îndeamnă să-l reținem. Date fiind cele spuse în însemnările de față, este lesne de înțeles ce anume avertisment avem în vedere.

Nicolae CIOBANU

CREAȚIE ȘI CONTEMPLAȚIE

Un volum cu tablete de Tudor Argezi, cuprînzînd ciclurile **Ce-ai cu mine vîntule?** și **Pe o palmă de țarină, a apărut de curînd în bibliotecă pentru toți. Mai mult decît versurile care se închină din sine pentru a se autonomiza, aceste poeme în proză ale lui Tudor Argezi ne pun față echivoc în contact cu idealul practic de viață al autorului.**

Asemeni lui Goethe, poetul român este un constructiv care are oroare de răzătoare. El nu colînda lumea, ci stă în mijlocul curșii, cu grebla în mîna, și scrutează cerul. Goethe

comentarii critice

Încă își mai trădă uneori interesul pentru forțele răului; ele îl stimulează, îi provoacă un fel de superbie divină. Argezi, însă, neavînd gust gratuității, intră în panică la orice semn de dezordine. Omnienra fiind o virtute multime rebelă, el își zăvoarește porțile curșii și caută să obțină totul în gospodăria sa proprie, pentru a se echina de relații. Ni-măi îndumtrul zărilor domnește pacea și certitudinea; în afară de tot e stralucitul de aoficte. Dispară traja traja a unui secol care nu a putut să-și domine istoria nu a patrunsa în sufletul încernat al poetului. El a rămas un pater familie aplecat tîcut peste ogorul său, mîndru de a-și face singur totul, începînd cu hrana cea de toate zilele și sfîrșind cu arta, religia, legile. El e un inopitellier, un ursuz. Pe străini îi bănuște de viclenie și îi trimite acasă, la roșturile lor. Pe fruntășii casei sale poetul a gravat principiile morale: mîndre, dragoste, înțelegere. Dar aceste principii nu s-au născut dintr-un elan arător, ele au născut scopul de a conserva ritualul domestic.

Toate aceste precauții, tot acest sacrificiu de a renunța la lume pentru a obține o mică libertate îngrădită nu izvorăsc însă din narcisism. Poetul are nevoie de liniste pentru a contempla cerul în gîlanta cu apă. Aici începe marea taină a operei lui Argezi. Prins de trebi, rotînd printru acurăturile sale, el pare la prima vedere un patriarhal care a

dilatat ritmul vieții, un gospodar mîndru de înfapturile sale, un epictetur care ridică în lumina cupă de vin. În realitate ochii săi privesc dincolo de mîntile sale. O muzică rece, neauzită de alții, i se strecoară în suflet. Pentru a avea dreptul la ea, poetul a trebuit să muncească o săptămîni întregă. La sfîrșitul ei, însă, poate să se odihnească. E dumniac.

Toată opera lui Argezi ni se dezvăluie plină de această atmosferă sîrbătoarească. Numai că sîrbătoreala lui nu are schimonoselile carnavaulului — ea se încarcă de grațiată unei adevărate solemnități. Demn de dumnezeu, fiindcă l-a readitat în împunerea ordinii, poetul se poate așeza pe un scaun, în livadă, pentru a contempla cu ochii închiși acel susur difuz al existenței nemărginite. O asemenea impresie generală asupra creației argeziene poate fi susținută prin exemple concrete de formulări manifeste. Mai ales aici, în proză sa, poetul nu s-a sfîșit să se exprime cu fermitate. Ori ce **hybris** provoacă panica în sufletul lui Argezi. El nu are voluptatea paratului, el nu e un demonic, ca Baudelaire, cu care se fac adesea atitea analogii. Un cîntec defect, de exemplu, poate fi pentru gospodarul obișnuit cu rînduiala semnal unei posibile decarțitului a mecauici generale: „Cot, cîntarul, sta povîrni într-o parșe cu și cum un picior nevăzut călca tirajul din vîzduh...”

Plata, care îi face pe simbolisti să-și compenseze capriciozitatea fizică prin excitație, în conștință spirituală argeziene. Pentru el **inacțivitatea duce la prăsim**. „Pe ploaie, sufletul învețează de a mai fi zburațor, de o linie cu locul, care se aprinde numai la uscăciune. Cu arpile strîmbe, cu antenul penelor ridicate, el străbate noroii, piperaic și sărac”. (Nocturnă) **Închis în casă din cauza cîtelui, el se simte năpăstul și fraternizează cu toate făpturile, fiindcă o vedea condiția lor**. „Se mai fa e vreo dată alina? Vi mai răsări vreo dată soare?” peste sălcii. Vi mai încolții, lucețărul de seară? Muscă, te am prizonier o viață întregă; unde ești? Aș vrea să te văd și să te iert”. (De toamnă).

Argezi s-ar rușina să mărturisască asemenea lui Boga, „Iu al faptelor nu sînt”. Lenea romantică e o abraziere a spiritului care începe să uite că există restricții. Și fără restricții, gîndirea argeziene nu se poate imagina. Ele sînt punctele de reper ale orientării construcției, ele dau certitudinea conștiințivității. De abia după ea munca a luat sfîrșit, urmează sîrbătoreala liberă contemplativă. Și pentru că nu e voie nici să dorm, ca nu cumva să visez frumos, muncesc. Sînt un rob; trebuie să muncesc. Și muncesc cu toate vîtele sufletului meu, înjugate la întinerie. Și mă izbăvesc”. Etc.

Contemplîndu-și creația, poetul se simte uneori strivit de rivalitatea cu cerul și afectează disperarea sădămnice. **Apostrofările sale ascund însă un orgoliu secret**. **Opera sa ar fi epizabilă, dacă pricirea s-ar opri asupra ei pentru estimări funcționale**. Dar Argezi nu contemplă ceea ce a creat, ci creația însăși. Într-o stare extatică, el confundă astfel meșteșugul cu inspirația, efemerul cu absolutul: „Mă supără un spin de aur încolțit în mine, nevăzut, de cite ori mă plece; trebuie să merg înalt, cu fața către spinii de argint ai nemărginirii. Înima mi se bate cu o sîc care cerne vînt și lumină”. (E adevărat...).

Alexandru ȘTEFĂNESCU

avantpremieră editorială

URSULA SCHIOPU

Poeme

Editura „Dacia” — Cluj.

TOMA GEORGE MĂIORESCU

Belugă și floare

Antroman aleoric și poli-
list în urmărirea Ideii. Editura
„Eminescu”.

ADRIAN CĂLINESCU

Anacron

Roman. Editura „Eminescu”.

Semnificația lui Maiorescu

jurnalul unui martor ocular

Despre plăcere...

Toți cei care caută să înțeleagă omul au discutat cu dramatism despre plăcere, întrebându-se dacă aceasta e o binecuvântare sau o capcană menită să atragă biata noastră ființă și s-o îndepărteze de la esența realității. Se spune deosebit de în orice plăcere prezentă se ascunde o durere viitoare, și cine vrea să se ferească de suferință trebuie să întoarcă spatele tuturor plăcerilor... Dacă ar fi așa — refuzul plăcerii ar fi un act de lașitate, căci a refuza plăcerea numai pentru a scăpa de durerea care inevitabil o însoțește nu mi se pare prea demn de laudă. A ignora plăcerea, e ca și cum ai ignora moartea; ne convine sau nu, amindună există. Alții susțin că plăcerea ar trebui sublimată, transformată în ceva superior. E foarte răspândită teoria despre sublimarea energiei sexuale în energie spirituală. Eu nu cred că așa ceva e cu putință. Și de ce trebuie să corectăm noi natura și să-i dăm unei energii altă întrebuințare decât cea firească?

Trebuie să mărturisesc că, citind cărți de filozofie și teozofie am fost neplăcut impresionat de energia cu care alinați minți luminate se năpustesc împotriva plăcerii. Aveam impresia că filozofii voiau să-mi dea mie personal o lovitură. Desigur, reacția mea nu era numai pur teoretică, eram îngrijorat și la ideea că plăceri pe care eu puneam alina preț puteau să fie lipsite de năplăcibilitate. Dacă filozofii așa au de gând să mă bucur degeaba? Până la urmă încheiam cărțile cu furie. Ce-au domnule, filozofii, cu plăcerea noastră? De ce vor să ne-o fure? De ce, dacă tot vor să ne fure ceva, nu ne fură suferința? Sigur, imi spuneam eu, plăcerea n-o fi călăuză cea mai bună și în înțelegerea realității, dar nici suferința nu-mi inspiră prea multă încredere. Ca să fiu sincer, suferința imi trezea mai multe suspiciuni decât plăcerea. Ignorarea plăcerii firești nu este oare vanitate, speranță secretă în plăcerea ascendentă? Ascendatismul imi spuneam eu, n-are și el delicatetea lui? Teoria moștenite din cărți nu mă ajută să înțeleg mare lucru, și atunci, am hotărât să le las baltă, și să caut să înțeleg singur. La început — bineînțeles — căutam să verific în practică teoriile, după care plăcerea așteptam, resemnat, peapasa durorii. Uneori venea durerea, alte ori nu venea, — în orice caz nici o teorie nu se realiza în întregime în practică.

Decisiv a fost poate bunul simț cu care am recunoscut existența plăcerii, ca pe-o realitate înplăcabilă. Indiferent de consecințe, indiferent că te îndepărtează sau nu de absolut, plăcerea există. Ceea ce există — există — de aici încep înțelegerea tuturor lucrurilor. N-au decit să tipe filozofii cât o vrea. Ce vină am eu că pe lumea asta există femei, fructe, flori, senzații, parfumuri, adieri, mișcări? Nu e am născut mirămele florilor. Nu putem să am nebulina de a spune că aceste lucruri nu există, că sînt doar o iluzie. Exemplul sfinților părinți care ignorau zina femeile ca pe urmă să fie torturați noaptea în somn de cumplite coșmaruri, imi spuneau că ce-au deplăcut am... Important era nu să eviți plăcerea ci s-o înțeleg. Desigur, puțină viclenie era și aici, dar, pesemne, nu era numai viclenie. Știu, poate eu nu căutam să înțeleg plăcerea ci mai degrabă s-o justific. Mi-ar fi părut foarte rău ca această să abia dreptate. Am admis existența plăcerii cu toate avertismentele filozofilor care-mi spuneau că dacă admit plăcerea, pierd absolutul. Plăcându-mi poate prea mult viața, riscul pierderii absolutului nu mi se părea chiar atât de mare.

Am observat că există plăceri care nu-mi lăsa după aceea nici o stare de mahmureală sau de contradicție, durerea cu care m-au înspăimântat filozofii nu apărea. Imi spuneam că poate refuz eu să văd durerea, că dorință să am dreptate scrieam din dinți și nu oftam chiar cînd suferam. Se întâmplă însă să ne suspectăm și pe degeaba. Am înțeles atunci că o plăcere spontană, născută din respect și iubire, față de viață, o plăcere care se consumă atunci și nu devine un program de viață, n-ascunde în ea durere. Plăcerea n-ascunde în ea suferință, suferința ascunde căutarea plăcerii, organizarea unei plăceri sub acest principiu. Suferința apare numai odată cu nevia de a continua o plăcere, odată cu această idee nefastă apare drama de a o pierde, grija de a nu o pierde, sau dorința de a o intensifica. Cine caută plăcere, cine urmărește în viață ca un obiect suprem plăcerea — va găsi întotdeauna suferință, frică, angosă, sentimentul de frustrare. El nici nu mai are timp să guste plăcerea, ei stau săraci de gardă, să nu le-o fure cineva. Dar plăcerea urmărită cu premeditare, spusă cu ipocritizii, amenințări, disperări, strângeme, — mai e oare o plăcere adevărată? Aș îndrăzni să spun că acest fel de plăcere nu numai că aduce suferință, dar este de la bun început suferință. Fără iubire — plăcerea nu ni se dezvăluie, aici e toată grozovia. Cunoaștem cu toții ce anoste, ce reci, ce penibile sînt clipele petrecute într-o plăcere lipsită de bucurie și emoție... Plăcerea născută din iubire și respect față de viață, nu ne izolează de oameni, atunci iubim și florile și femeile în egală măsură, atunci iubim totul... Și cînd există iubire, cum ar putea oare să mai fie loc pentru durere?

Aurel Dragoș MUNTEANU

Teodor MAZILU

Trebuie spus din capul locului: nu avem de-a face în cazul cărții lui Nicolae Manolescu despre criticul Junimii cu o monografie de tip obișnuit. Este un eseu care privește literatura actuală prin optica unor împrejurări exemplare. În mijlocul lor se află Maiorescu. Desigur, noștrul literar este citit cu ajutorul său. De fapt această carte deschide o perspectivă esențială asupra întregii noastre istorii literare. Aș îndrăzni să afirm că este cartea semnificativă a unei vîrste a literaturii noastre. Tot așa cum în roman nu mai poți rămîne la canonul balzacian, să zicem, al speciei în critică ar fi ridicol să repeli o experiență clasică, fie ea oricît de strălucită. **Contradicția lui Maiorescu** nu poate fi cercetată cu „ochelarii buncii”, după cum este de presupus că Saint-Beuve, de pildă, ar gusta destul de puțin cartea lui Ian Kott despre Shakespeare, una din marile realizări europene ale criticii, cu care trebuie alăturată. Adevărul adevărat este că Nicolae Manolescu nu a scris propriu-zis despre Maiorescu, ci despre literatura actuală. Alegîndu-și personalitatea dominantă a criticii, autorul a voit să găsească într-însa toate datele care definesc literatura română în absolut, el a fost sensibil mai ales la antinomia sa fundamentală, la derecția intimă a personajului, semnificativă în esența ei pentru oricare dintre marile scriitori români. Nu doar Maiorescu a clădit pe „un zid părăsîi/ și neisprăvit”. Tentativa lui este a noastră a tuturor, sintem nevoiți în fiecare epocă să întemeiem moravuri literare, să instituiem principii, să „preluăm”, în loc de a continua firesc efortul înaintașilor. Începem adică totul de la capăt. Ne întoarcem la Maiorescu. În această împrejurare stă valoarea lui reprezentativă.

Îl cunoaștem pe Nicolae Manolescu din cronica săptămînală a **Contemporanului**, din Lecturi infidele și din **Metamorfozele poeziei**. Acuitatea excepțională și talentul expresiei critice l-au făcut de la început unul dintre recenzenții cu cea mai mare autoritate. Nu știu cine dintre criticii actuali se poate lăuda că este mai citit decât Manolescu și cred că audiența sa nu se datorează numai tirojului revistei. Se cade totuși să mărturisim deschis că o bună parte din producția folcloristică de la **Contemporanul** și primele cărți au putut să dea naștere în mod firesc la scepticism în ceea ce privește vocația sa pentru construcția durabilă și perspectiva mai adîncă a lucrurilor. Nicolae Manolescu nu are nevoie de condescendența noastră. O dată cu **Contradicția lui Maiorescu**, el este un mare critic, iar scrierile lui săptămînală primesc ponderea care i se cuvine în cadrul unei activități mai ample și mai semnificative. Poate că nu este însă corect să-l numim „un critic”. Cartea lui Manolescu este însemnată în primul rînd fiindcă ea devine mai mult decît o pagină de critică sau de istorie literară, așa cum au fost gândite cele două discipline la noi, pînă acum. Este cazul să mă explic!

Vreau să spun că în general criticul român a fost obligat să facă operă de pionierat, în dublu sens. Întîi, el era judecătorul, autorul propoziției de valorizare, cea mai elementară operație axiologică. Tipul de activitate consemnat mai sus se referă nu numai la critica producției noi, ci la întregul literar românesc. În **Istoria** din 1941, Călinescu se simte obligat să stabilească ierarhii și să dea note, ca unor apariții de ultimă oră, tuturor operelor și autorilor intrați în discuție, de la începuturile scriurii românești pînă la zi. Nu interesează în ordinea noastră de idei justificarea atitudinii, ci realitatea ei. Criticul român a fost nevoit în permanență să reafirme valoarea marilor noștri scriitori și să excludă impostura, dar nu prin supunerea operelor unor întrebări fundamentale, din perspectivă schimbată față de circumstanța apariției, care să adîncească sensurile ei artistice, adăugînd aspecte noi în cercetarea ei, ci pornind întotdeauna de la început, fie pentru că imaginea adevărată fusese falsificată, fie pentru că autorii mari erau pur și simplu contestați. Clasicii devin la noi în mod periodic obiect de critică literară, în situație de debutanți. În al doilea rînd, odată ce criticul român se simte cit de cit în siguranță cu privire la poziția scriitorilor în conștiința publică, începe munca sa de informare, apare monografia utilă, care servește cititorului date elementare cu privire la biografia sa și la viața operii, istoria lui „exterioară”. Este momen-

mul cînd se afirmă supremația documentației, a „specialistului”. Au putut astfel să apară scrieri onorabile, fără îndoială, în afara lor cultura națională nu ar putea să existe. Nici una dintre ele nu poate să constituie însă un moment suprem de afirmație a spiritului. Majoritatea se perimează prin evoluția firească a cercetării și a sporului documentar, sau rîmin în partea lor bună opere didactice, utile, să zicem, examenelor de bacalaureat. Criticul român a fost rareori pus în situația de a contempla operele în esențialitatea lor, inaugurînd dialogul fundamental dintre gândire și poezie, depășind problematica de circumstanță pe care o ridică apariția unei cărți și afirmîndu-și valoarea prin simpla ei situație într-un plan uman foarte semnificativ. Iată, de pildă, estetis-

Indelungl. propensunii către speculația bogată în concluzii generale. Limbajul său critic imi pare îmbogățit de pe urma unui contact cu filozofia germană mai nouă, indeosebi cu opera lui Heidegger, de la care a fost deprins un tip de lectură a textului. De asemenea, nu lipsesc sugestiile de mare finețe care rezultă din punerea în pagină, din regia călăuesciană a textului. Nici un citău nu este indiferent, ele slujesc pe autor atît în ceea ce privește argumentația, pentru ordinea strictă a cărții, referitoare la personalitatea lui Maiorescu, cit și raportate la condiția actuală a literaturii și la ideile lui Manolescu despre starea noastră literară. Reluati oricare pagină a cărții și veți putea constata o **mise en page** mai importantă de multe ori decît ceea ce spune textul însuși.

unei perioade literare. Dacă excludem din istoria literară necesitățile informative, justificarea ei stă în ideea pe care o incorporează, în viziunea organică a totului supus unei finalități. Geniul lui Călinescu a fost conștient de acest fapt și de aceea **Istoria** lui începe propriu-zis cu enunțul parafrazat după Miron Costin: **Nasc și la Moldova oameni**, prezent mereu în subtext și culminînd cu eseu final despre specificul național. Dar această operație se poate constitui și fără hipertrofizarea criticului, fără apeliți asiat la cuprinderea întregului, ca un Gingis-Han care nu se mai poate opri pînă nu a cucerit tot orizontul. Prin **Contradicția lui Maiorescu**, Nicolae Manolescu arată inutilitatea unui tip de istorie literară și cred că în trăsătura remarcantă de noi stă unul din motivele de importanță a cărții lui. Ea este o meditație asupra literaturii române, asupra evoluției și condiției sale dramatice, mult mai cuprinzătoare decît patru tomuri de fapte moarte, negîndite în lumina lor esențială, Nicolae Manolescu demonstrează o putere de sinteză remarcabilă la scara întregii literaturii române de peste astăzi.

Mi se pare că titlul nu este cel mai potrivit. Nu este vorba propriu-zis de o contradicție a lui Maiorescu. Nicolae Manolescu însuși, atunci cînd determină accepțiunea sa, vorbește mai mult de o tensiune interioară, decît de o adevărată contradicție. Atitudinea polemică era de asemenea una de întemeiere, tot așa cum înainte de a turna o fundație trebuie să cureți terenul, să-l faci liber pentru lucrul tău. Maiorescu nu se ridică împotriva literaturii dinaintea sa, ci ea în vedere ceea care trecea drept literatură, fără a fi de fapt. El are conștiința adevărată a celui dinții și refuzul stării de lucruri din vremea sa nu se făcea pentru edificarea lui sau din vocația contradicției, ci pentru lămurirea cititorului care avea să fie desigur șocat de poziția sa. Există o tradiție numai dacă pînă poziția lui Maiorescu din punctul de vedere al literaturii române, care trebuie mereu să refacă experiența lui, dar nu credem să fi fost în însăși structura pontifului Junimii. El este pentru noi imaginea vie a marii personalități care își domină epoca prin coerența structurii. Un portret făcut de Hegel pentru un gânditor de demult mi se pare că i se potrivește de minune: „El se înalță în fața noastră ca una dintre acele mari naturi plastice, acei indivizi turnați absolut dintr-o singură bucată, cum sintem obișnuiți să întîlnim adesea în acea epocă, — o operă de artă clasică desăvîrșită care s-a ridicat ea însăși la o atare înălțime. Aceste naturi nu sînt făcute de împrejurări, ci ele însele au realizat în mod independent dintr-insele ceea ce au fost; ele au devenit ceea ce ele însele au voit să fie și au rămas credincioase față de ceea ce au devenit. Într-o operă de artă adevărată, latura prin care excelează este faptul că ea înfățișează o idee oarecare, întrupează un caracter încît fiecare trăsătură este determinată de această idee; și intrucît s-a realizat aceasta, opera de artă este, pe de o parte, vie, pe de altă parte frumoasă: frumusețea superemă, realizarea cea mai desăvîrșită a tuturor laturilor individualității, se înfăptuiește conform unui unic principiu interior”. Repet, contradicția semnalată de Nicolae Manolescu mi se pare a fi numai a literaturii noastre, în care Maiorescu este un termen al raportului. De altfel, într-una din cele mai semnificative pagini ale cărții, comparabilă cu tot ce are mai bun critica românească în general, referitoare la sentimentul absolutului artistic, realizat într-un muzeu din Paris, prin înfîlțirea cu arta Khmer, Nicolae Manolescu profesează o atitudine asemănătoare. Cînd avem de-a face cu opere care pot fi rulate din lanțul causalității, care ies de sub tirania timpului, dispere în fond și posibilitatea de a le analiza, insistînd asupra laturilor contradictorii. Am acceptat la început teza lui Manolescu în sensul unei ipoteze de lucru. Cartea însăși o anulează la sfîrșit, cu toate că se încheie prin capitolul **Contradicția lui Maiorescu**. Lectura devine o adevărată aventură a cunoașterii personalității în discuție și a literaturii noastre, plină de efecte, scrisă într-un stil inimitabil, plin de poezie și gândiri, de adîncime și de farmec. Cartea lui Nicolae Manolescu mi se pare una dintre cele mai mari opere ale literaturii noastre din ultimele decenii.

Tapiserie de MIMI PODEANU

mul este restrictiv, el atenuează sensurile operii literare și-i reduce din întinderea consecințelor în planul uman. Nicolae Manolescu depășește în cartea despre Maiorescu optica strict estetică din croniclele săptămînală. Ea era justificată atunci cînd examenul calității artistice este cel dinții care măsoară viabilitatea unei cărți. Acum apare un tip de investigație mai profund, opera lui Maiorescu va fi punctul de plecare în considerarea unui destin personal și colectiv, cu implicații atît literare, cit și psihologice, politice, sociale etc. În **Contradicția lui Maiorescu** criticul Nicolae Manolescu este nou față de întreaga sa activitate dinainte. Rapiditatea diagnosticului și alunecarea stilistică face loc examenului mai adînc, cercetării

O observație curentă la marile literaturi ale lumii este că ele nu posedă istorii literare, sau în orice caz că o istorie a literaturii nu consacră marile critici. La noi fiecare critic visează de fapt să scrie una. Extinderea la proporțiile întregului este măsura vocației excepționale. Faptul este desigur cu puțință și datorită puținătății secolelor de literatură adevărată. În literaturile de referință istoriile literare sînt manuale de instrucție școlară, necesare pentru examene, sau în orice caz unele informații sumare. Un mare critic nu are nevoie de întreaga masă a faptelor literare pentru a evidenția opinia sa în legătură cu aventura artistică a unui popor. Este de ajuns analiza unei personalități și a unei opere reprezentative sau a

avant premieră editorială

AL. SĂNDULESCU
Delavrancca
Micromonografie. Editura „Albatros”

DANIEL TURCEA
Entropia
Versuri. Editura „Cartea Românească”

ADDENDA

B. FUNDIOIANU

umorist

Adresîndu-se unei reviste de specialitate căreia îi trimisese spre publicare cîteva epigrame. **Fundoiianu** primește la „poșta redacției” următorul semnificativ răspuns: „Benjamin, Iași: Epigramele d-tale ar fi prețioase pentru o revistă de literatură gravă. La noi, ar părea pedante niște bucăți care necesită pentru o mare parte din cititori — notițe explicative. Recunoaștem cu plăcere însă, că stăpîniți genul cu gingașă măiestrie”. Pasă-mi-te, revista în cauză se adresa unei categorii de cititori cu pretenții mai modeste. Fundoiianu călcuse cu stîngul. Asta nu-l descurajă de fel, tîndrul poet devenind în curînd colaborator permanent la unele publicații literare serioase.

B. Fundoiianu a scris și a publicat în perioada 1915—1917 — afară de versuri originale, traduceri, articole, cronici literare etc. — sub diferite pseudonime și numeroase epigrame, monologe, cronici rimate etc. la foile umoristice ale vremii printre care și **Mojicul**, editat de ziarul Rampa.

Din manuscrisele inedite care se află în arhiva subsemnatului face parte și următoarea Petiție: „Amicul Ygreo, Excelență / Cîzuit-a la licența-n Drept, / Dar fiți mărinimos și drept: / E prima lui de drept licență”.

La fel de necunoscută a rămas și cele câteva Sonete creștine adresate lui Cincinat Pavelescu. Ele au următorul motto: „Lui Cincinat, care-și republică în numărul de Paște al Flăcărei (anul 1917 n. n.)

Fotografie din anul 1932

poezia Isus apărută și anul trecut”. Cităm din aceste sonete două strofe: „Amicul nostru Cincinat / Și-a zis cu versu-i aripat: / Hristos de aștia anti Iurie / Și nu-i fu socotit păcat / De ce mi-ai reparaș, deci, mie / C-a-m inviat și eu odat? / De ce invie Crist tot anul / Și nu-mi invie mie struna? / — El, vezi, invie că trăi / Dar tu, fuși mort întotdeauna”.

Printre stihurile pline de duh care se remarcă atît prin nota lor originală, cit și prin calitatea literară se află și poezia — rămasă inedită — **Clopetele din Sărărie**.

Scriș pe o carte poștală, ea nu este datată, așa cum obișnuia poetul. După toate probabilitățile, poezia a fost scrisă în anul 1916. Este perioada în care Fundoiianu a început să scrie ciclul de inspirate poeme, — rîstipe prin revistele literare — și cuprinse mai tirziu în volumul **Priveliști**, care l-a și consacrat.

Iată mai jos textul acestei spirituale „discuții bahice” între clopetele bisericilor din cartierul Sărărie din Iași, care i-au procurat — în tineretea sa — motive de inspirație regretatului poet.

Paul DANIEL

Clopetele din Sărărie

Nu știu zău, de cînd anume, fie drept-ori strîmb și fie, Dar aud spunînd prin lume, că la Iași, prin Sărărie Clopetele, la biserică, slujbă mare cînd vestesc, Între ele chiar vorbesc.

Și la astă vorbă-anume, cam vreo cîinci biserici stau Și cuvîntul lor și-l dau, După rînd, cum fiște-care Are clopot mic, sau mare.

Astfel, sfîntul Haralamb, după cite-am auzit, Are clopot potrivit. Sfîntul Atanasă iară, ca un sfînt vestit și el Are clopot măricel.

La biserică din Vale, care Vulpă se numește Și la cea mai de pe coastă care-i zic Buna-Vestire Cam așa se potrivește, Că sînt clopete ce sună mărînjel cu glas subțire.

Iară clopot mare, zdrăvăn, tare-n glas și gros la ton E la sfîntul Spiridon.

Cînd e zi de sărbătoare, pentru ce, nu știu să spun, Hai, Buna-Vestire începe ea dinții: Vin bun, vin bun, vin bun Iară sfîntul Haralamb, mai din sus, din deal, răspunde: Unde, unde, unde?

Atunci sfîntul Atanasă, liniștit, cam gros la glas, Și ceva cam... știți, pe nas Zice pe dată, parcă se-ntruce: La Bolta rece, la Bolta rece.

Astfel de vorbă cum se rostește, Vulpea, din vale, hai glăsuiește: Cine plătêște, cine plătêște? Cine plătêște, cine plătêște?

Iară sfîntul Spiridon la astea toate, Ca cel mai mare, face cum poate, Și le răspunde și el pe dată, cum chiar e și datoric: Epitropia, Epitropia.

NICHITA STĂNESCU
LECTIA DE ANATOMIE

Ai altora

Mi-*as pune caafa doar pe asul zvelt*
al păsării mincinoase de carne
și tocmai ca și călărețul celt
cuvintul la-ș și zăngănit drept arme

Vom năvăli acum pe sufletul cuiva
ii vom lua și ultima silabă
cind, doamnă, numai dumneata
îți vei deceda firea în octavă

Aduceți diferite trupuri
de capre mai afese behăitoare
chiar și de greci murlii pe sculuri
cirvăitoare.

Decade felul meu de a fi
se stingă timpul, ora
Dulceață mea de Naemi
fuserăm ai altora..

Marină

Înfășurat într-un val,
stringind în brate un pește
simt malul, ca larbă natal,
cum mă izbesc!

Înfășurat într-un corp,
stringind în sine un cuget,
mi-e strigătul orb
lovit de un muget

Înfășurat într-un semn
cu gura pe-o cifră,
te-*od cum mă chemi*
dulce hidră

Noe

A e o literă, I altă literă
pe care nebunul de mine le cîntă pe
cîine, dă
Cîinele este un animal, iarba o plantă
din care nebuna de tine se saltă
Ochiul este o pierdere
Cuvintul, deridare,
pe care pe scindura
aralar, udele,
viețile multelor
ni le salvăm.

Foarte ciine

Foarte ciine-am vrut să fiu
cu lătratul în pustiu
și cu dîntele cel viu
mort la tine-am vrut să viu

Foarte pasăre am vrut
să-*fi adorm* doar peste scut
lepădat și început
de numai ce, m-a durut

Foarte om poate-aș fi fast
dac-aș fi știut vre-un rost
ce este în tine, as
și ce este roșu-n, roz

Cintec lent

Ciine, iepure, cal, taur...
felurile morții ușoare
de-ale mele voi simțea, voi, de-ale mele
cind nimic nu mă mai doare

Iarbă floare ghindă, strugur...
morți posibile de ieri
cind eram cu limba smulso
și urlind

Pietre și nisip și lucruri
o, voi dragi de morți
de-ale mele și ispite
neînvingător la sorți

Lecția de anatomie

Vino cu mine să-ți arăt
cîi mai repede cu pulință
o nuntă de fluturi, pictați
pe roțile locomotivei...

Să ne așezăm de lum
ca să privim lecția de anatomie
Astăzi se va diseca un cuvint
deși nu e voie

Vrei să învii? Nimic mai simplu!
Vino cu mine
și repetă, repetă într-una în gînd:
suntem un fluture
suntem un fluture!

Tu

Tu ai crescut pe sufletul meu
cum crește cîinele pe lătrătura sa
cum crește timpul pe ding-dang
și zeul cind ne vine să ne spinzurăm

O, creier în genunchi, de cite ori
tu te-ai izbit cu tine însuși
de nevăzutul ochilor cel înfundat
în durele orbite

Tu te rugai, băteați mătăni...
lar ochii ce vedeau?
Vedenii!

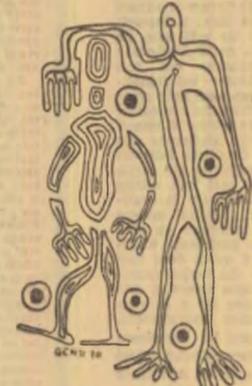
**Autoportret
de simbătă seara**

Mai jos de creier, totul e o conjunctură,
state și regiuni și animale
în legea cea mieroasă și de ură
care a dat-o maica dumitale.

Iar pentru mers, pădăchele de tifos
citas îmi pare și voias
sa poarte boala cu mult ilos
și, și coroaia ei, mult fiasco

Azi, am aflat că port sub creier
mai dadesub și mai departe
tăpni tropăite ce m-alcargă
zimbînde, către moarte.

Ochi în borcan și cer cu nari
și cerb cu lupi
și luge,
de sus în jos
e-un ruș frumos
și nu știu ce e după.

DAN LAURENȚIU

De azi înainte

Te voi strînge la piept
ca pe o rază nemuritoare
ochii tăi adormiți se deschid
în adăncuri ce tamă îi luminează

și cum va răsună oare
de azi înainte de aici încolo
risuf meu fericit
în aurita pace-a somnului tău

și cum vor trăi acele slinte
valuri de mîine fără inima
noastră care țora
să le promită o viață vesnică

iată ce mai pot să te întreb
acum vai cind surisul nopții
coboară peste lumina
ochilor mei

Din splendoare

E o adîncă liniște
dar arăul și-a pierdut din splendoare
iată un inger călătorind fără
călăuză pe aici te rog

spune-mi draga mea
nu-l așteaptă o nenorocire
mai puternică decît spinul aceluia
care se vede în talpa ta radioasă

o spune-mi draga mea tu
care știi că om iubit mai
presus de orice pacea și înfelepciunea
unui tei luminind pe fundul mării

nu crezi că aceluși inger
rătăcind pe aici i se va
intimpla o nenorocire
la care nici nu se așteaptă,

nu crezi că va iubi
nu crezi că va muri

Dimineată

Desigur imi spun e zi încă
sau poate fi noapte soarele
doamna e trecut de mult prin sufletul
oamenilor căci se vede lumina

studiu profund al melancoliei
cere o masă de brad și nici
macar un ciine roșu nu trebuie
să late pe o mare neagră

dacă aș privi ochiul acesta
sombriu pe care-l țin în palmă
și aș spune cum a putut să-mi promită
bucuria extazul beatitudinea

în acel timp cind îmi întorsesem
foța albă la forma esențială a ceea
ce eram

dimineața ungi geniu
mort la fărul mării negre
unde bat valuri apleg
din mileniu în mileniu

o dacă privesc ochiul acesta sombru
pe care-l țin în palmă trebuie
să înțeleg că lumina paradisiacă
a ta iubita aici își află originea

Iată

Aceasta a fost învățătura inimii
tale aurii pe care ai împărțit-o
în puterea nopții prietenilor tăi
bucuria extazul beatitudinea

cum a putut gura ta să șoptească
apoi să strige aceste vorbe
în grădina dacă nu erai încă
cel mai căzut dintre oameni

căci iată astăzi te vad bucurindu-te
de minia solară a unei pietre
că vai n-o să-și odihnească niciodată
oasele pe trupul tău atât de sensibil

iată că o floare
se deschide în pieptul tău
cel care atî de bine ai știut
să ocrotești intunericul iată crinul

și iată vai cenușa ideală a celui
care ai fost aici printre discipolii
mindri

că te-au putut vedea cu ochii în lacrimi
iată-o în tăcerea fără adîhnă a mării

Crinul

O cind priveai lumea cu ochii în lacrimi
sfera luminoasă cădeau din ceruri
și cu aripi de inger se așezau
la picioarele tale predicînd iubirea
și pacea

MIRCEA DINESCU

Numai timpul

Mulumitilor de sine
nu le trebuie dovezi
florile din mărăcină
pentru ei sint pururi verzi.

O cometă de răbdare
cerul singelui le-a scris
vorba-i doar o aminare —
praștie spre paradis.

Iarba aaselor nu-i strînge
lucrulile nu s-au plîns
calul orb le va ajunge
chiar dacă doaresc un minz.

S-ar topi ca o zăpadă
palidul rîștig la sorți
numai timpul n-o să-i creadă
că abia născuți sint morți.

Hidalgo

Păcatul pune șaua pe tericite pleoape
să galopeze ochii prin lucruri și femei
slăbească-mă Infernul cu cele două
ape

Dă fructe biciul zilei prin iarba
nupțială
și-n trupuri încuiate fac simțurile țat
un dumnezeu eretic se aglindaștie-n
smaoță

Iar Crist pe cruce are și pernă și
cearsaf.

E întuși adevărul o palidă zăpadă
sau fluture de noapte al cărui
vierme sint?
Orb în cuvint mai clatin cometele
cu coadă
oșa cum Dan Quiote desculte mari
de vînt?

Intrare în mine

Să nu-mi topaști cu răsuflarea
zăpada aaselor subțiri,
dacă fi-e dar de luminarea
singelui meu să nu respiri!

Taie din soare o felie
în cealul lucrurilor vagi,
mănușa de melancolie
o sufletului să mi-a tragi.

Și vei zări sublimul vierme
poate cuvintul străvezii,
jesindu-mi umbra inire perne
pururi datornic — mortul viu.

LEONID DIMOV

Virf

Vom ajunge la local
Știi, localul cu surprize,
La nocturnal carnaval
Plin de herțogi și marchize,

Un celebru jude gol
în Infern drumul tăia-va,
Știrb, va fluera Eol
Subțind în sus actava,

Ce vom spune cind Eac
Ne va arăta departe
Turul alb cu virf de ac
Scînțind adînc în moarte?

Ce vom face cind, din nou,
Va răspunde, că din vale,
Palid, verdela acou
Al palatelor ducale?

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Cîntecul-ger în orbita stelară
Pe sulii ziele l-au scurs insetat

Halbată rana trunji împasorată
Cenușa miinii arse-gînd sărutat,
Șarpele din lacrima mea m-a mușcat
Cind aburul din oase iar coboară

Pedepsele frumoașele rînd pe rînd
Cum mi s-au legănat crescînd a frunte
Nouă va sosi cîmpia în curînd

Au înghețat luminile sub munte —
Ecol cărni lăsa-va strecurînd
Din morții vii prin melci blestem o punte.

Spleen

Imi vin din ce în ce mai rar în minte
Chinurile-nrăbîn de om și flor
Mă îndrăgesc să cred că nu imi pio
Nemulumele trufii ce știu a slinte

Și simt așa un dor prin cercuri vag
Mătreala damului mi s-a-nceiut pe
frunte

atelierul

CONSTANȚA BUZEA

Gemenii

Dispreluj e harul deznădejdi,
Nestînsă contemplarea dintre gemeni.
Oglinda mea lînd, de ca nu-mi semeni,
Tu care harnic îmi prezici primejdii?

Părem că sintem fiii unor steme
Pe care nimoni nu le mai gîndeste.
Singele cui, piarduji ne osîndaște
A li, prin cîmîtire de poeme?

Nu ne-a fost dat, mai cred, același
simț și
Neputrezita inimă de ceară
Ca în virtutea ei să fim ca sfîrșii.

Pășuji de trup, desăvîrșit să pară,
Acest păcat destoinuirăm minții,
Căci, nepulindu-l stînge, ne omoară.

Treisprezece

Pe sunetele călîrînd albastru
lubîndu-le, eu le și fac o limbă.
Pascut să fie calul ce mă plîmbă
Ori mă îndepărtează de dezastu!

Prin tine, norocoase treisprezece,
Aleg din cui un galben ghem de funii.
Eu oiași turnuri, ramuri, ca nebunii,
Și treisprezece zile voi petrece.

Spară, mizînd pe clipa ce mă ține,
Fii legea ei cea plină de asprime,
Și uite-te din cînd în cînd la mine

Ca-ntr-o onlîndă fără adîncime!
Vezi dimineața de zîmbat, sorți de crime?
Un ochi plecînd și altul care vine?

Invocație

Sînt zborul mut al unei-păsări aarbe,
O buhă ori un lilac. Enorme
Sînt cîntăle simțului înva vorbe,
Luna le fascinează și le soarbe

Un cap de sorpe înfelept inventă
Sufletul meu asupra nopții lumii.
Nu mi-este iala, deznădăde nu mi-i,
Șoareci de spirit umbrește-aripa-mi lînd.

Sala nervilor

De graoza lor și mie mi se face
O graoza, rece inna, triumfală,
Ei sint microbii veșnici, eu sint boală,

Sint clipa ucigășă care face
Pe cînd se mișcă într-o roză goală
Care inspiră somn și varsă pace.

În sala nervilor este tăcere,
Lipsește aerul, lipsesc curtenii,
Regele joacă gol în golul scenii
Un rol nedemn de marea lui putere.

În sala nervilor nu e lumină,
Și regele nu se așează-n stemă,
Atară slugărima și blestemă.
Cînd sintem singuri, sintem și de vină.

Dar pentru te-mbrățișa cum nimeni
Cu steava ta ce vine-niorala
La sute și la mii de ani odată,

Nu treci nici tu mai mult decît o pată.
Și muritorii vîd intunecimi-n
Singele ars al dulcei tală inimii.

In locul unui sondaj —

cu întrebările „La ce lu-
crează poeții noștri?“,

„Ce cărți intenționați să
publicați în curînd?“

sau „Ce aveți în lucru,
în atelierul Dvs? — am
preferat răspunsuri mai
directe, adică versuri din
viitoarele și apropiatele

lor cărți (în unele cazuri,
din foile pe care au ezi-
tat să le dea tiparului).

Imaginea pe care o în-
chegăm — publicînd în
paginile de față aceste
răspunsuri, cu gândiri și

GEORGE ALBOIU

E rățăcit elixirul

Cînd truda pămîntului se tînguie-n lume
îngenunchez în vidul de aur
unde spră cer se ridică din propria-i
lacrimă

pierduta pasăre Phoenix.
În ziua de gheoță e rățăcit elixirul
păsării zburînd prin pămînt
după raza ce-o lasă pe cărările mute
facierii preovăzutei morți.

E rățăcit elixirul de aceea tu plîngi
și tînguiește aripi vor crește din lacrimi
să te ridice, să te ridice la cer.

Înger căzînd

În pămînt m-am născut, prin pămînt umblu
în adînci și fără de sfîrșit subterana.
Trec prin izvoare de prăpăstii
cu fruntea încercînd cel mai gros întuneric.

Prin pămînt mă țirasc de cînd m-am născut
dar dacă tot umblu în aita orbire
să ies la lumină aș vrea
cu țarina în creștel pe virful unui munte.

Și orb de clarul lumii să mă prăbușesc
de-acolo în mări de pămînt
s-ajung în cuibul cald din subterana,
să-mi cat pe bișbite

și să-mi sîrut și să-mi înjunghii
pintecul mamei
ce toi pe întuneric m-a născut.

Palidul edict..

Raditoare e lumea sub plînsuarea sferelor
lină și fără oprire nașterea ta luminînd
blindule Kama.

Raza în două s-a rupt și mai mare
e tînguirea ei, numai cel pierdut — mi
s-a spus —
are rîni care așa dulce murmură.

Doar nările fiarei lîngă florile singelui
pe care vrea a le paște
treamăță asemeni ije acum
rățăcit între smîrnă și suverana fecioară

Căci împiedică nașterea — numai astfel
mai puțină e moartea dar cine
poate rămîne de gheoță sub plînsuarea
fierbinte

a sferelor nașterea ta luminînd
blindule Kama?

Om

Din ce rană a lumii se ridică noaptea
ceresc balsam al unui singur geniu?
Degetele mele mingie-ntunericul
cătînd femeia
care-n întuneric s-a ascuns.

Ori poate și atunci lîngă trupul tău
tot întunericul îl mingiam Eufros?

**În căutarea
lacrimelor**

Lucește foța ta în raza morții
coboară ochii însararea vine
ca un balsam, o tristule facior
ca buze-mpotmolite în buzele divine.

Sufletul tău e-n mari cîmpii pierdut
el caută cu pleoapele plecate
lacrima mîmă care l-a născut...

Imn

Toate ființele-*n veci nu saturați* pintecul
marții
dar tu care vrei prin carnea ta să
a-ndupleci
fie că ziuă or fi sau întuneric Eufros?

Nu mai privi către mare ca și cînd ai
spun:
ce tristă e astăzi și palidă nemărginire,
mai tristă ca-n zori este seara
nemărginire.

Toate ființele-*n veci nu saturați* pintecul
marții
dar tu care vrei rățăcit doar femeia
s-a-ndupleci
cînd trist înflorește în aștri nemărginire..

poetilor

cu imagini" — deși incompletă pentru fiecare poet în parte, incompletă iarăși, pentru că n-am putut cuprinde atâtea nume cite doream — poate da, totuși, o sensibilă sugestie asupra momentului prezent din atelierul poetilor, asupra versurilor aflate pe masa de lucru sau în caietele de unde ei nu se hotărăseră pînă acum să publice ceva.

LUCEAFARUL

ION LULEA-GORJ STRABUNII (tapiserie)

ILIE CONSTANTIN

La beauté

lui Paul Everac

Trece printre robi stăpina
mîngîindu-i la-nimplare,
i se lasă moale mina
pe o coama, pe-o spinare.
Cum aleargă peste unde
cearcănele de zălire,
nervii galeși îi pătrunde
retezați din amintire.

Ca o teamă te apropii,
frumusețe, printre rînduri,
nu-și ridică geana robii,
te îndepărtează-n gînduri.

Între cei captivi de-a valma,
mai uită, mai fără nume,
zîna mă atîngi cu palma
aruncîndu-mă din lume.

Pe cînd pierderea nebună
de departe-mi lasă cale
și văd gloata cum se-adună
împrejurul slavei tale.

În ograda fără zăre
porcii grolăie ferice ;

dintr-a zinei ignorare
nimeni n-o să ne ridice.

Scară la cer

Bătea amurg în luminișul ideal
umbra de arbori exasperînd-o
treptat
bătea amurg și sufletul meu
ca un val
trupul nevrednic mi-l legăna,
însputat.

Sufletul părăsindu-mă lent
ca amintirea flăcării peste
un rug
ca fostul trunchi arboreesc
de-asupra retezatului butuc.

Și eram tot o înclăstare, dar
din mîini scăpam cu disperare
ultima treaptă-a sufletului, care
scară la cer sava, și în zadar.

MIHAI

URSACHI

În flăcări

Pasăre gravă,
cine ești tu,
care îmi vrei
singurătatea ?

Din ce te tot naști
să te hrănești
cu singurătate ?

Pentru ce-mi ciugulești
ochii navii
ai singurătății ?

„Sîngele meu
purpura singurătății.
Din flăcări,
pe veci pentru flăcări,
în flăcări...”

Eli, Eli...

Noapte de veci pentru cel răstignit
în el însuși...

Căci la picioarele sale nu au să plîngă
Aducătoare de mir,
Și nici un apostol nu-i va vesti
mîntuirea...

În pînă eternă pe dinsul nu-l înfășoară
Și nimeni n-are ars pentru el mironidii
Și smirnă.
Părintele său își întoarce privirea în noui
Cînd el, dîndu-și sufletul, roagă iertare...

O, sîngele său picurînd în fărîna
fierbinte
Nu naște altare de purpură și nu se
preface-n
Orgii de garoafe aprinse... lar cele trei
lacrimi

Nu s-au făcut mîrgărint.

Noapte de veci pentru cel răstignit în
el însuși.

IOANA BANTAȘ

Cînd te întorci din soare

Cînd te întorci din soare
înaintea ta vine sulița,
înaintea ta vine cîinele,
înaintea ta vine sufletul.

Părul meu miroase a miere
ca lipanul,
cu ierburi descîntate
pămîntul îl aștern
să nu-ți trimită-moartea
peșterii în somn.

Și cum adormi lunatic
în frunze de aloie
îmi pari un Lucifer blind
și răstignit de voci.

Descintec pe cer

Cum o să vină arșița,
cum o să crească sarea
chicură în păr,
cum o să intrăm
în umbra animalelor noastre,
cum o să spună paparudele
legenda apei ieșită din infern
peste această cetate !

Cum înotau pisicile roșii lingă cer
cu căștele străbunilor furate,
cum o plecat bărbajii
de vii
în celălalt tîrîm
să lege gura ploii
cu răsultarea lor.

Nepregătit

precum o piatră

În pămînt mă întorc
nepregătit precum o piatră
fără ceremonia admirării
ci numai spaima
îmi priveghează casa,
respiră-n locul meu,
îmi merge mersul
și-mi luminează
cercul memoriei pustiu.

Alunec în vise fără să le știu
precum un mort
frezit prea devreme,
venit prea tîrziu.

Această față

Masca mea de rit
această față
maritoră greșeli
de fiice zi.

Cel zidit în miere
îmi face semn să fac
cînd limba îl despică
și-l macină-n venin.

Fața de blestem,
această față
la care mă întorc
după fiice noapte
să-mi vindec trufia din somn.

GABRIELA

MELINESCU

Ioan urcînd

scara întunecată

Tocmai cînd încercam vrăjitoresc
să facem un balsam pentru durere
și dizolvați noi înșine, mi-aduc
aminte
eram,
un ac de fildes înțepa fructele
și peste vase cilindrice îmi apăru
un peisaj cu ape în care marinarii
noile vase încercu.

Noi ne-am strigat și am adus alcoolul.
Din sticle am băut înebuniți.
Nu știți ce foșnet a ieșit
și deasupra vaporilor în agonie
trupul ca un tub de orgă mi-a pluit.

Și bula de mercur oprindu-se
la șaptezeci de grade
bătea ca propriul trecut
mușcînd din dreapta și din stînga
izbindu-se de zid
cum dulce limba de dinții
strălucitorii ai unui muf.

Sau din halucinație
sau din dorința
de pe cînd eram copii
eu mă rugam
să ningă peste lucruri vii.

Și-n acest loc în care-a stat
balsamul pregătit vrăjitoresc
pentru durere
s-a înălțat viața ușoară,
o slavă cum numai carnea
coraanelor
o poate cere

Părinte, atunci eu te-am văzut pe tine
cum vii de-aproape și
parcă nici n-ai fi acum,
fițe subțiri în lume te suspendă
și nu-ți miști decît
placa magnetică
care-mi atrage pieptul.

Dă-mi pacea fierbinte a nimănui,
eu mă rugam
și literale din vorbirea mea
puternice mi se lipeau de casca lui.

Dacă ne poți vorbi, spuneam
ademenite-ne cu ameteala firii tale,
adu-ne mai aproape sufletul
metalelor.

Priveam cum se evaporă
tot ce aveam în preajma mea,
cum un miros pătrunde
sub pielea fragilă în care îmi vorbea.

Tu, vii de-aproape și te văd,
și parcă nici n-ai fi acum,
numai mișcarea ta
îmi spune că ai suflet
ceva interior te mină
cătred zadarnic altceva.

A nins,
tată, înzăpezii sint munții.

Nimic pentru mine,
decît să-mi spun povestea lui
Schiller

care mă vrăjea ;
Cum nici un viitor nu este pe
pămînt

doreai în slavă mare să existe
la marginea pămîntului curbat
într-o deridere o casă mică
înprejmuț de grădini
și la ferestre trunze ca sabia străină
și chicolteți și șoaapte să existe
în preji

și ochii celor care stau în casă
într-o deridere
să ude copacii cu lacrimi de bucurie
căci la încheietura lor,
pe ramuri cum e osul alb puternic
atîrnă spînzurați
dusmanii.

O, numai sub această formă
viața nerostită
a fost fiica ta,

tocmai cînd încercam
vrăjitoresc să facem
un balsam pentru durere.

ADRIAN PĂUNESCU

Eu toată iarna

Eu toată iarna, pe fundul adinc
al lumii mele, șovăi și plîng.

Mina, în umăr mi se acrește,
cu n-ctineală și deznădejde.

Geamul mi-l curăț, curtea mi-o spală,
femei bătrîne, ce rid prostete,
femei din slujba municipiă.

Pleznește ochiul pisicii de sete,
fumul pe horn e acum numai pete.

Am și un radio ca o spinare
care și el doar pe mine mă are.

Și cînd fac focul, nu-l fac decît
pentru o oră, cînd mi-e urit.

Și cînd îmi trebuie ca să usuc
mobila umedă, făcută din nuc

precum și minea, suflecată învers,
cu care de lacrimi mă șterg și m-am șters

Să nu uit că mineca e de la o haină,
iar haina îmbracă pururi o taină.

Să nu uit că-i haina cu care se-mbracă
demonul meu, tot de stîrpe săracă.

Eu toată iarna, pe fundul adinc,
al lumii mele, în formă de arcă,
dorm, aprind focul, șovăi și plîng.

Vis

Luminile s-au stins într-adevăr
aud cum crește-ncet firul de păr,
și-n negura de dar și deznădejde
il văd cum tremură și-n cărunțe ;
în teasta mea cu enervajii tăciunii
cu faclă se aleargă doi nebunii,
și unul — celălalt îi povestește
vorbindu-i sfidător în păsărește
cum trebuie pe-un nerv nervos să-ncaleci,
și celălalt agită două mîini
ca semn că e din indivizii care-și
vorbesc un dialect vorbit de șoapect.

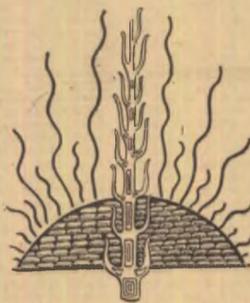
Și urmîndu-i cum urlînd se duc,
mă-ntreb : ce drum vor apuca pierduții ?
Căci teasta-mi are două instituiții
doar o biserică și-un balamuc.

Ei fug mereu prin legăneria ierbi
ce — cum spuneam — încărungiște blind,
cu faclă alba-mi devastează nervii
strîne limbi prin osul meu urlînd.

Pe urmă lasă faclă din mină
și-ngeunuchind în ierburile varzi,
ca o ciudată coacă se adună
și gem îmbrățișîndu-se pervers.

Faclă lor mi-aprind întregul cap,
biserică și balamuc sint una,
în fală care troznește alb
pe cînd nebunii cred că iese luna.

Apoi, deodată, tot ce știu se schimbă
cei doi sfîrșesc hilarul, strîmbul rut,
prin cerul gurii ei îmi cad pe limbă,
o răsucesc în spasme și mi-o plimbă
prin zărea unui grai necunoscut.

Vignete de
EUGEN GRUESCU

ANGELA CROITORU

În ziua înaltă

Cînd privesc în ziua înaltă
în lumina arcuț
o coloană simt din suflet
cum se înalță
năzuință ce transcende
marginile clare.
Edificiul lumii neînțelese
de sens se luminează
prin zborul fără fîntă al unui flutur
prin chemarea tremurată a caprei
cătred iezii ei.
O, sfînte, ireductibile lucruri simple !

Melancholia

Tu, clipă alergătoare,
fir de praf
mai puternică ești decît stîncă,
biziul tău e mai puternic
decît glasul egal al adevărului.
Bucuria și durerea nu sint decît
instrumentele tale amăgitoare,
arcanele cu care ne prinzi
și ne tirăști după tine
zdrîntîndu-ne în cursa ta.
Singură contemplația pururi melancolică
nu poate smulge imperiului tău,
Cerne-se atunci nisipul clepsidrei,
nu voi plînge și nu voi ride.
Oricite bucurii și dureri ai îngrămădi
în talgerul balanței
nu vei sălta potrivnicul talger
pe care-l trage în jos adevărul
neschimbător și imponderabil,
adevărul cel blind și neînduplecat
ca un mediativ animal,

Ioana

Ioana, începutul morții noastre,
numele florii ce ne va strivi,
închiderea a patru ochi de-a pururi,
Ioana, pofta noastră de-a nu fi.

Sub pașii tăi pămîntul sună ca lamnul
care ne-așteaptă să ingenunchiem,
Ioana, cînd tu te-ai născut mărmurarii
pe crucile noastre săpau primul semn.

Ioana, tu ești. Noi de pe acum nu mai sintem
O, tu, copil disperat, cap cu ape albastre,
fierăstraie au început să ne cercezeze
gleznele,
căci tu ești începutul morții noastre.

Ne uităm la tine, moștenitoare a unor
falduri întunecate pentru apropiaji.
Putem lipsi, tu ești. Ioana, stăpîna cenușii,
sună de oasele noastre podisul pe care-l
străbăji.

Însuși

Isus — în lacrimile unui timp —
adolescentul văd și neclar,
își scutură grumazul plin de ghimpi
și se retrage pe o cruce, iar.

Rivnim măcar alt chin, un alt destin,
dați-ne, solzi cerești, un alt refuz,
sintem tăcuți și grei, ne plătisim,
și ce parcurem triști, am mai parcurs.

Dar poate numai asta-i Dumnezeu,
un singur cap hrănit de-un singur vis,
un jurture ce picură mereu
în gerul universului închis.

Monotonia fără nici un scop,
roată a nici o cale tinjitoare,
ochi dezvoltat enorm, în grînda mare
a unui cap pe totdeauna orb.

El ride cu un dinte (ce-i Isus)
el plînge cu o lacrimă eternă,
pentru-a fi sus, refuză vorba sus
sfinx de firziu, de geniu și polen

Face mereu același lucru strîmb,
dar nu aude vocea altor căi,
el nu inventă. Străruie. E-un dîmb
în care se-nțelesc polipii săi

Și-atunci — degeaba cerem I N-avem cui.
El nu-și aude nici alita, plînsu-și,
și neînduplecat în pofta lui
nu se atinge de nimic. E însuși.

Oxizi

Axa pămîntului s-a ros
a prins rugină și s-a ros,
de-atita vremi ce vin ploios.

Și-n liniștea acestei nopți
se-od oxizii lumii capți,
înaintînd pe strîmbe roți.

Axa pămîntului nord-sud
locuitorii o aud
crîpînd și scîrîind nord-sud.

Și-atunci locuitorii știu
că este zgomatul firziu
al unor bulgări pe-un sicriu,

ce întregîndu-se domol
în învîrtirea de burghiu
a oxidatului subso

vorbește gros, că nu e gol.

GRIGORE HAGIU

cealaltă noapte

la casa părăsită din marginea orașului
în fiecare seară vine
bărbatul între două vîrste
cînd gravitația își naște
ciudatele-animale
și somnambului fură lebedele de pe lacuri
în cercul galbenului felinar
trupul său gal cu biciul se înlănuie
un laocoon nemîluit
în mîntea nimănui născut
pielea cu piele se împreună-adinc
de parcă-ar vrea să-și schimbe
locul între ele
și geamătul își învechește rana
în urechea mea
dar cine e bărbatul
pentru ce se singerează
iată-l acum prin iarbă lingă arbori
în dreptul lumii răsărit sfîș
cu capul înșelat de nufăr după ploaie
și care nu-și mai recunoaște drumul
nuntitului musafir al celeilalte nopți
fără străbuni
fără urmași

v-aud prin preajmă

ce fel de animale
sau ființe poate
mai sinteți și voi
leni
din adine
pe dibuite
hrănindu-vă cu greutatea lumii
să nu vă văd
cu ochiul liber
oricum de la o vreme
v-aud prin preajmă
vă simt cu lipsa mea de greutate
se îndesește
cerul în aer
veniți cu carnea înclăiată
de miera zumzăită îndelung
în ochiul unui sfinx bătrîn
nu-i foame
în universul vostru
nu-mi lîngeți mîinile
nu-mi adormiți în prag
e o părere cîntecul
mi s-au isbit o clipă numai
vertebrele-ntr-e ele.

era o vreme

drept sacru alb
în propria lui sare
sufletul își înălțase aul
surprins în plină față
de-mpuscăturile a trei ferestre
aprinse deodată-n întuneric
nebulul se-nchirici fulgerător
căzu pe tratore
la baza trigului
aproape isgonindu-l
părerea unui mag scoate scînteii
din două oase-nrcucitate
în proaspete morminte
și nelucite
galbene capcane
lupii sbrîljiți
și hămășii de foame
singuri se prindeau
era o vreme
cum fusese alta
cînd ochii parcă-și mai încrucișau
privirea
cu visele-aburînd
din capete de sfinji serviji pe tavă

de la capăt

amurg al nimănui
apă sporită în fîntini
de-albastrul fără pată încărcați
așteaptă arborii o mină castă să le deie foc
feșoși sbrîljiți și slabi
rămîn înfipti în aer cîinii negri
mai ține viețile părinților legate
de glesna mîinii care scrie
mai oglindește-te în fum
la hornurile strîmbe
cu luminări se umbli-n așteptata încolțire
și ciocurile păsărilor cresc în somn
respinge iarși de la capăt
totul
prea moale-i singele bătrîn să ție zidul
grăsimă ursului scăzută nu mai prinde
în cumpănă de aur
încercatul anolimp
se umflă morții și e loc destul
pe unghiele lor solzoase mult crescute
să-ncape toată turma
străvechului corăbier

sînt visat

orice s-ar crede sînt visat
orice veji zice sînt visat să știți
visul și-a făcut biserică în carnea mea
animalele și-ascut mîros-n preajmă
parcă și fîntinile mă bănuie
stelele dau semne de neliniște
rar
mai rar
numai animalele fîntinile și stelele visate
vin să moară-n fărumbra care mă înalță
sînt visat pe spațiul sbrud
miezul celor două mari freziri
însă ce organ se naște pentru spalmă
aripile înăuntru cum să doară
și ce chin din lipsa lui să-și facă față
sînt visat
mă seacă visul
steag pocnit sbrut smulgîndu-mi
din tăcerea din adîncul
și lumina ei șira spinării
sînt visat și nu pot spune
sînt visat și nu am gură
sînt visat fără cuvinte
visul însuși mă mînlîncă
(Din volumul în curs de apariție „Nostalgica
triadă”)

La căminul cultural

În comună transilvăneană, unde am petrecut câteva zile plătute, oamenii te informează de îndată că la anul (dar chestiunea nu e anunțată încă oficial) localitatea va deveni oraș. De pe acum în centru e obligatoriu să construiești casă cu etaj. Ca nou sosit, ești plimbat cu plăcere și invitat să admiri noul magazin universal, cofetăria elegantă (măturisim, fără ezitare, că i-ar sta bine chiar în București!) în fine, să-ți imaginezi cum va fi în curând — așa din finăta arteziană amenajată în fața căminului cultural.

Afise tip anunț, chiar în apropierea vitelor arteziene, că azi și numai azi rulează cutare film, apreciat cu litere de mină, cu „foarte frumos”. Ne-am pregătit să venim chiar după câteva ore, seara, să ne facem o idee. Doar colegii noștri de pe la alte publicații nu se duc toată ziua-bunăziua la țară să scrie despre filme de la căminele culturale.

Seara (era simbiată) lină finăta arteziană o împunătoare fanfără ne-a dat de înțelece cu puternicele sale emisii, că înăuntrul căminului are loc un bal, cu mare afinență de tineret. Amuzanți era că această fanfără urma să execute o parte din dansuri, dacă nu pe toate. Ne-am avut curiozitatea de a o vedea într-aseamena evoluție și am așteptat pentru a doua zi, duminică, vizionarea.

Îată-ne în sală. Clădirea nu e nouă, motivele arhitectonice locale par doar parțial uitate de neonul recent, un mic balcon planează de-a sus pe încăperea. Cîteva sute de persoane sînt pe cale să ocupe rîndurile de scaune (dar nimeni n-a fost așa de irresponsabil să se așeze în primele cîteva rînduri, cu toată aglomerația, apropierea lor de ecran fiind de-a dreptul insuportabilă).

Nu avem de gînd să vorbim despre „frumosul” film vizionat (o negliabilă producție polifonă), ci să ne amintim unele amănunte ale acestui act de vizionare cinematografică la căminul cultural dintr-o comună, răsărită. Mai întâi e de observat că locuitorii de acolo iubesc de-a binelea filmul: cu o jumătate de oră înainte de începerea proiecției băieții nervoși ocupă decisiv șiruri întregi de scaune pentru marile familii. Curînd vin și titularii, locurile se umplu în cîteva minute (omenii, foarte fercheși). Conversații nenumărate se pornesc — micile intruzii ale operatorului nu deranjează, astfel, pe nimeni. Toți ascultă atent ce se vorbește (chiar nelsemnatele noastre schimburi de fraze cu o rudă erau ascultate, cu toată considerația, de vreo șase-șapte persoane: discreția pare aici nelocală e).

Aflăm că se schimbă afișul mai des de cît se poate presupune: patruzeci (!) de filme se aștern în fiecare lună pe pinza locală. De aceea sînt frecvente programele duble, nu prea gustate de spectatori, dintre care mulți dorm (și mai mulți pleacă) la al doilea film am verificat aceasta pe loc, în duminică aceea.

În sfîrșit, cîteva cuvinte despre detestabilii 16 milimetri. Deși sala e mare, ecranul încăpător (lat 1), de obicei se aduc pelicule „înguste”. Obrazul eroului principal se vede doar pe jumătate, la marginea ecranului, toate cadrele sînt sectionate jalnic, o senzație de frustrare te urmărește. Ce s-ar putea face ca la căminele noastre culturale actul vizionării să fie „normal” iar spectatorii numeroși și fideli să se poată bucura cu adevărat de film? Ridicarea spectacolului cinematografic în mediul sătesc, aflată în atenția organelor noastre de stat, se cuvine a fi accelerată. Pînă la dotarea cu noi aparate ne pare util ca lucrătorii din rețeaua de difuzare să umble mai des prin comune, acționînd pe loc acolo unde condițiile nu corespund. Ne pare important să semnalăm toate acestea, din stimă pentru locuitorii satelor noastre, înflorînd în civilizație.

Ilie CONSTANTIN

TELEVIZIUNE

Mă rog, nu se poate, nu se poate...

Printre emisiunile așteptate cu destulă curiozitate de telespectatori se numără, fără-ndoială, și emisiunile-concurs, transmise pe micul ecran, de regulă, luni seara.

Mai mult chiar, dintr-un sondaj al televiziunii rezultă că „Steaua fără nume” ar fi cea mai populară transmisie, pe un loc nu prea îndepărtat situîndu-se și ceea ce mai înainte se numea „Intre metronom și cronometru”. Din păcate, însă, în ultima vreme, calitatea lor s-a cam deteriorat, afirmăte valabilă în mai mică măsură pentru emisiunea muzicală (ce se remarcă acum printr-o absență prelungită), dar foarte exactă cînd e vorba despre concursul cu public. Nu știu cîte din stele lansate de trofeul de bronz oferit cu zîmbet larg de Deșliu vor străluci în viitor. Probabil nu prea multe, dacă ținem cont de larghețea juriului ce le notează. De altfel, locul prim din sondaj nu trebuie neapărat interpretat ca o satisfacție absolută a telespectatorilor, ci mai degrabă ca o aspirație a lor spre mai bine (tot așteptată și sperată omul să apară o actualizată vedetă).

Nu de puține ori, în cadrul unor așezate emisiuni distractive, fete vinjoase și, probabil, harnice, ne bombardază cu sunete stridente și false. O singură apariție pe micul ecran și cartea de vizită e confecționată.

Utilitatea concursului „Steaua fără nume” este evidentă, dar la fel de evidentă este și necesitatea unei exigențe sporite a juriului și a redactorilor muzicali ai televiziunii. Pe hazul și inteligența lui Dan Deșliu noi mergem pînă-n pinzele albe.

Cealaltă emisiune-concurs (din păcate, nimeni nu poate afirma cu exactitate cum se intitulă) este foarte departe de ceea ce ar trebui să fie. Ea nu lansează pe nimeni și nu-i nimec rîu în asta (chiar e mai bine, ar putea spune unele spirite măcinăte de invidie). Această emisiune chestionează cunoștințele unei persoane anonime pînă-n acel moment, dintr-un anumit domeniu. Dacă persoana știe, ea devine cunoscută și admirată, iar, pe lîngă notorietate și admirație, persoana mai obține și un premiu. Desigur, nu pentru bani sau alte avantaje materiale ne zbatem în viață. Nici pînă, toată lumea știe adevărul prea bine. Satisfacția morală, în primul rînd, și apoi cea materială. Aceste considerații sînt însă în primul rînd ale concursurilor. Pe noi și pe telespectatori ne interesează ca aceste emisiuni să fie instructive și, dacă se poate, și distractive.

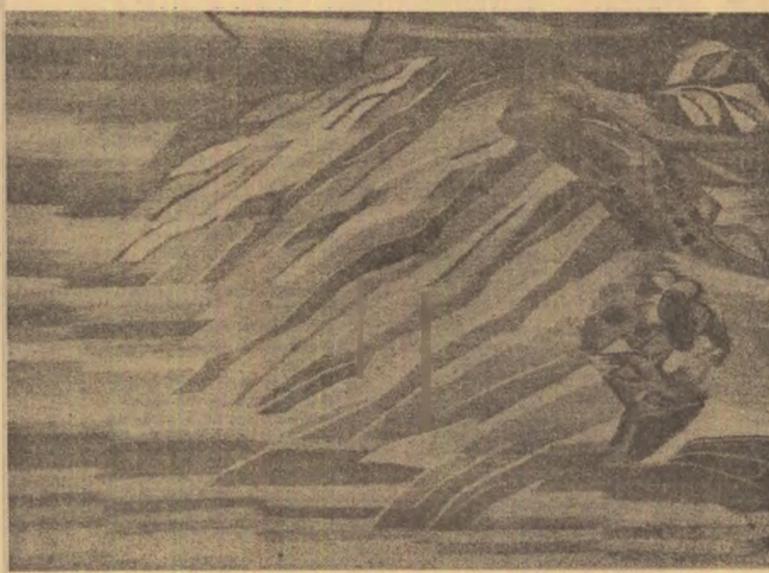
Și nu se poate. Mă rog, nu se poate, nu se poate. Cel puțin instructive. Nici instructive nu prea se poate. Și de ce să nu se poată? Desele modificări în regulamentul de funcționare nu au adus nici o învioreare, ci, mai degrabă, o splendidă confuzie. Nu mai putem săi acum cu precizie ce se va întîmpla peste două săptămîni. Din „metronom și cronometru” a devenit „metronom fără cronometru”. „Din metronom fără cronometru” a devenit „Unul din doi”. Și din „Unul din doi” pentru mine personal este o lovitură. Să nu mai am încredere, nici în consecvența acestei emisiuni!

Probabil cineva și-a descoperit o vocație din a face regulamente. Un post mai bun nici că se putea. Toată admirația și invidia mea.

Cea mai rezibilă dintre toate însă mi s-a părut emisiunea cu „7 întrebări”. Oricine putea face ce vroia. Era o mare animație acolo. Hazul prezentatorilor foarte succulent, de genul: „Na-ti-o frîntă că-ti-am dres-o”, iar gravitatea întrebărilor, capitală: să fie mîine de handbal sau să fie oare ea de volei? De handbal au strigat majoritatea. Și s-au înșelat cu toții!

Nu-i nimic. Putem avea deziluzii mai mari. Și una dintre ele ar fi ca televiziunea să continue în nivelul scăzut al acestei emisiuni concurs. Care, altminteri, ar putea fi și utilă și foarte interesantă.

Radu DUMITRU

EXPOZIȚII

Între Poussin și Warhol

Pentru Jasper Johns (ca și pentru Rauschenberg, Lichtenstein sau Oldenburg) reparăția imaginii, recrearea unui mesaj plastic coerent, fundat pe idolatria obiectului determină existența propriei arte. Această nouă definire este cîmpul de acțiune al artistului, supus unei permanente invazii de imagini, maror al unei conținut tubulari a ordinii vizuale.

Discursurile tragice ale generației de artiști americani de după război, Franz Kline, de Kooning, Jackson Pollock, Arshile Gorky refuză în revărsările informale ale expresionismului abstract sint înlocuite de revenirea la autonomia obiectului, la redarea lui concretă, la detalierea lui fizică. Rauschenberg, Johns, Oldenburg, Warhol sînt purtătorii de cuvînt al acestei ordini estetice și fără-ndoială teocora de la expresionismul abstract la pop-artă reprezintă o revoluție, o importanță mutată de valori, de surse. Ajunsă într-un moment de acută criză, nu numai de limbaj dar și de soluție existențială (sinuciderea lui Gorky sau Pollock sînt doar exemple) arta americană se redescoperă printr-o schimbare a originilor, printr-o schimbare a universului civilizației de consum, la uriașul flux al informațiilor vizuale.

Între un Kline și Rauschenberg este aceeași distanță ca între Poussin și Warhol. Și totuși aceste antinomii sînt aparente. În fața unei lucrări de Jasper Johns critica de

artă este obligată nu la o adaptare ci la o reformulare a termenilor. Dar dacă o asemenea acțiune este posibilă în aceeași măsură este ea și necesară? Căci schimbarea modului de a vedea, apariția unui nou spirit în a inventa sau prelua motivele, apartenența la un alt fel de a trăi pictura nu înseamnă o renunțare la legile specifice artei. Căci lucrare „Cutile de supt Campbell” a unui din artiștii americani la care victoria situațiilor non-expressive este definitivă. Andy Warhol, so supune în primul rînd unei legi de ritmicitate indiferentă la nivelul mesajului această presupune fidelității și infidelității sloganului. Dacă pentru Warhol distrugerea semnificației obiectului civilizației de consum se realizează prin repetiție, pentru Jasper Johns un rol identic îl joacă imaginea drapelului, a tîntelor de tir, a hărților și a cifrelor. Semne artificiale, fiind locul a ceva, construiește sau desmontează de om, ele reîntră în opera lui Jasper Johns într-un alt circuit reprezentational ca printr-o multiplicare în oglindă deformante.

În imaginea cutiilor de bere Balantine Jasper Johns nu vede sau nu dorește să vadă decît obiectul de gravură al unui litograf în șapte culori la dimensiunea 0,316/0,284. Reprezentarea nu conține nimic activ, este pur documentară, neutră, non-intențională.

Dar ca și Rauschenberg, Jasper Johns aparține generației '50 con-

știindu-o trecere de la expresionismul abstract la pop-art. Elementele spontane, subiective dictate de intuiție și gest se găsesc preponderent în opera pictorului american. În lucrarea „Epidermă cu poemul lui O'Hara” caracterul obiectiv, neutru al textului dactilografat în versurilor sau al etichetei standardizate deservind cu infidelitate unui buletin de identitate coexistă cu cel subiectiv, liric al primării fizice, cu moliciunea căutată a numeroseor nuante de culoare. Rămîne curioasă și neașteptată senzația unei blîndeți artificiale, unei comunicări ce tolerează rafinamentul, caligrafia frumoasă, scriitura cursivă.

Dacă situația artei americane contemporane se poate desluși în opera lui Jasper Johns, în aceeași măsură devin explicite rigurile care o determină. Modificarea spiritului artistic, apariția de avangardă (reală din punctul de vedere al simțurilor plastice) se dovedește a fi în cele din urmă doar o altă manifestare a legilor dintodeauna ale artei. Critica refuzînd în fața acestei modalități artistice să se adocăteze, operînd în continuare cu instrumentele limbajului tradițional ar defini poate mai puțin din noua propunere estetică dar nu i-ar scăpa necesizatul efect artistic.

Din această perspectivă distanță dintre Poussin și Warhol nu este atît de mare.

Ilulian MEREUTA

SPORT

Paul din ochiul altuia e mai gustos

Mare băscălie la adresa Progresului București care pare a fi nevinovăția însăși, nevinovăția cu „N” mare. Dar noi nu sîntem de acord cu această băscălie. Noi nu credem ca starea de încoput a echipei conțenează. Să mai așteptăm! Pe noi ne-a indignat usurînța cu care arbitru melcul Steaua — Farul a acordat al doilea gol al Farului. Asta mi s-a părut insuportabil. Pe pagina întâi a revistei *Football* (felicități pentru documentul cu degetul laza în care portarul militar e faultat și deci pus în imposibilitate de a para golul. O contestație a clubului Steaua s-ar fi impus Farul e o echipă insuportabilă. După ce că joacă slab, mai și faultează. Vai de oasele lui Iordănescu! Vai de oasele divizei A! Atenție la Farul, echipa imposturii zilelor noastre!

Lăudîndu-l pe remarcabilul ziarist Romulus Balaban am rupt prietenia dintre Eugen Barbu și inteligentul doctor de la Sportul. Căci imediat Eugen Barbu i-a atănat sub centură pe Romulus Balaban, cruzîndu-i usoare urme de condei. Proza-torul a scos cu caracteristica sa pensată cuvînt dintr-un reportaj al lui Balaban și l-a dat gurii țigului.

Pe lîngă cunoscutului său îndemn mai vechi, după o călătorie în Grecia: o, tinere, du-te la Atena să vezi manuscrisele lui Socrate, romanțierul face curînd în sintaxa actuală. Descoperind manuscrisele lui Socrate, E. Barbu părea capabil de mai mult. Părea capabil de descoperirea benzii de magnetofon cu vocea lui Hannibal, a albu-

mului cu fotografiile familiei Isus Hristos etc. Dar ocupațiile l-au răpit.

Și pentru că veni vorba, să facem și noi o precizare. Adresîndu-se recent (numărul din august al revistei *Ateneu*) Marii Britanii, de la om la om, Eugen Barbu începe în românește și sfîrșește într-o engleză aproape impecabilă: „Noapte bună, ladies and gentlemen” (subl. n.). Ceea ce e frumos. Numai că pluralul lui gentleman nu e, din păcate, gentleman's, ci prin excepție, prin pură excepție, gentleman.

Todeauna paul din ochiul altuia e mai gustos, în vreme ce pe birna din ochiul propriu se pot tăia lemne bune.

Obținem-o a deciz soarta unui meci și a primit nota 6 în *Sportul* și 7 în *Football*. Cam rușinos pentru cei care au uitat ce e golul decisiv. Dar cine decide în fond notele? Propunem ca spectatorii, prezenți pe stadion, să decidă aceste note, prea des falsificate de un cerc restrîns de aleși. Cum s-ar putea proceda practic? O dată cu bilețul de meci, spectatorul să primească și o hirtie (sau albă sau, la riguroasă, completată cu numele jucătorilor) pe care să noteze după cum îl dictează conștiința. N-ar fi mai echitabil?

Ne-a scris Teacă din Turcia Nu e foarte vesel excepționalul nostru antrenor exilat la Bosfor. Îndignarea lui e mare în contra lui Sasu care după un meci și după nite încercări a fugit de la Fenerbahce. Poza drumețului fără leac Sasu a apărut la loc ridicol în presa turcă: Sasu dormind pe o

revista străină

● **IUNOST** (aug. a.c.) Sub titlul *Setea de integritate*, E. Sidorov semnează un articol pe marginea ultimului volum de versuri al lui E. Evtuşenko, Idut belleie sneghi. Observînd că opiniile despre poet amintesc de mișcarea pendulului, Sidorov numește cîteva din particularitățile poeziei lui Evtuşenko, cum ar fi preluarea tradiției democratice nekrasoviene și a stilului oral maiakovskian. Referîndu-se la un poem mai vechi al poetului, Sidorov scrie: „Reciții, de pildă, Supliciu lui Stenka Razin... și veți simți că fără Evtuşenko, cum și fără alți poeți cunoscuți și iubii, poezia noastră ar fi mai săracă.”

● În același număr semnează versuri Bella Ahmadulina (ciclul intitulat *Dom vorcestva*) și un grup de poeți din republicile unionale.

● **Concursul muzical Ceaiikovski** face obiectul unui comentariu (A patra primăvară), semnat de Natalia Lashina. Referîndu-se la participarea românilor, aceasta scrie: „Plăcută a fost și înfîlțirea cu înzestratul violonist din România, Andrei Agoston (premiul al șaselea) — elevul unuia din primii laureați ai concursului Ceaiikovski, inteligentul, impetuosul Ștefan Ruha.”

● **LES NOUVELLES LITTÉRAIRES** (13 aug. a.c.) „Nesoi” să-i citească și pe structuraliștii („Sans eux nous en resterions aux histoires de mauviettes de Françoise Sagan, ou aux jeux d'échecs des romans de Robbe-Grillet”). R.M. Albers se ocupă în acest număr de trei cărți: o culegere de texte teoretice editate de revista *Change* (Le dessin du récit), studiul lui Jean Paris, Ravelais au futur, și un dialog Francis Ponge — Philippe Sollers (Entretiens). Intitulat *Monsieur recit* est mort, comentariul se remarcă prin incisivitatea și malitia elegant camuflate. Astfel, referîndu-se la Ponge și Sollers, R.M. Albers notează: „Pentru stilul și pentru intențiile sale pe care din cei doi îi preferați? Pe poetul care ține la lucruri, la obiecte, la animale sau pe teoreticianul care ține la rădăcinile și originile limbajului? Opoziția nu este atît de accentuată pe cit pare: Ponge este un om viu, Sollers este (aici) un pedagog. Unul are nevoie de celălalt, și invers. Aceste Entretiens sînt, la urma urmelor, o comedie de Molière.”

● **SCALA** (sept. a.c.) Supranumit „sala de lectură”, din 1952 funcționează la Darmstadt, în R.F.G., un juriu care se intruneste de douăsprezece ori pe an pentru a desemna „Cartea lunii”. După cum informează Ernst Liber, acest juriu, foarte apreciat, nu amfibionează să se constituie într-o autoritate critică ci doar să facă publice preferințele sale literare. Singurul drept pe care și-l ia — se spune — este acela de a se înșela.

● **Sub titlul Pop. Made in Germany** revista publică o suită de texte și fotografii despre arta „pop” cunoscută în Germania de pe timpului comunistului Karl Valentin (1882—1948). Ce făcea acest comic? Cam tot ce fac azi „maestrii pop”, adică: batea un cui în perete și scria dedesubt „de acest cui depinde soarta mea”; numea o chiuvetă veche pînă cu apă „oșină sculptată” și o purtător muzical de Paul Lincke introdusă într-un borcan cu dulceață „aer berlinez”. De unde și concluzia că Muzeul Karl Valentin din München este primul muzeu „pop”.

● **PARIS MATCH** (22 aug. a.c.) Într-un articol despre ORTF, Jean Cau acuză televiziunea franceză de tendințe „anglo-saxone” și citează în sprijinul acestei opinii scrisoarea unui locutor din Tourves către serviciul de taxe ORTF. Iată scrisoarea, o veritabilă mostră de umor francez: „Domnule, am primit mandatul de prind țeaza dar văzînd marele număr de discurs sau de cîntăreți interpretînd în engleză mă întreb dacă trebuie să achit această taxă în dolari, în lire sterline sau în franci francezi. Răspundem-mi cit mai curînd posibil cîci n-aș vrea să plătesc suprațaxă. Bineînțeles, cum limba engleză este cea mai folosită la ORTF, am redactat această scrisoare în engleză scootînd că voi fi mai bine înțeles...”

● **LES NOUVELLES LITTÉRAIRES** (29 aug. a.c.) Pe marginea cărții lui Abraham Moles *Afișul în Societatea urbană*, Jean Cazeneuve ne oferă în pagina a treia a revistei un comentariu pertinent despre limbajul afișelor conținînd pe mesajul lor dublu (semantic și estetic) și pe funcțiile lor multiple (de a anunța, de a convinge, de a crea o atmosferă, etc.).

● **«Divorțul dintre poezii care înțeleg să se servească de limbaj ca de un mijloc de comunicare și aceia care „în numele unui ideal ce se vrea mai aproape de masă” repun în discuție însăși constituirea limbii»** este subiectul articolului semnat de Jean Rousset al revistei *La Poésie*, analizînd cîteva volume de poezii (Poèmes de l'année — antologie întocmită de P. Seghers și A. Bosquet, *Recitativ de Jacques Rada*, *Le Silence de Alain Suidet* și *D'Amandes au feu de l'idole de Fred Bourguignon*) autorul pledează pentru „siguranța limbajului” împotriva „dezintegrităților lingvistice care prind și prefugurează poezia de miine”. Ce va răspunde Tel quel?

● **Doi maestri americani ai literaturii fantastice sînt prezenți în librărie pariziene cu un grupaj comun de zece povestiri.** Ei se numesc Ray Bradbury (cunoscut cititorilor români din *Fahrenheiti* 451) și Robert Bloch. Din păcate, povestirile — crede recenzentul revistei — nu tu putea fi gustate decît de cititorii definiți de Baudelaire prin propoziția „Les charmes de l'horreur n'enlèvent que les forts”. Așa că...

● **Anunțăm** pe această cale că în meciul U.T.A.—Feyenoord noi vom ține cu U.T.A. Hotărîrea este definitivă.

● **Cădurosul nostru** apel „Ah, unde-i oina de-aitădată” a revigorat multe cliomege. Precizăm încă o dată că numitul cliomag este un mijloc și nu un scop în sine. Nu dorul de cliomag ne-a dictat acel articol, ci dorul de a utiliza renoia cliomagului.

● **Pădurile** freamătă și continuă să crească. Oina devine, pe zi ce trece, o necesitate tot mai puternică.

SUPLINTOR

U. V. Z.

duelul cu crinii

LECȚII

Abia apărute (și în același timp cind, pe de altă parte, el mi le trimitea în scris...), acum o toamnă cumpărând dintr-un drugstore parizian ultimele poeme ale lui Jaccottet: Leçons.

De la o anumită oră a seifii o altă tincoleală. Tumul, zgomot, culoare, deznăd, oferit și polite în jurul pieții Pignale (iar eu stam în încăperea apropiată a Pignaleului), că o singură clipă de instantaneitate fringere a talazului nocturnu jure ceva neaterstru și taic cu briciul. Intre două marsupii de huetă timpul aștează la înfașă cîteva seminte de miracol. Și lula remempe. Dar pînă... Dar pînă să-și reia barbariile orgii sale pestrițe, domiește un moment de peste... Poezia, ca o alunecată pînă-n acel moment, se întoarce acasă în vîrfurile piciorului. Și în noaptea, în noaptea care trecuse, avusesem parte — era rar — de o asfel de pauză între doi muni de racorn. Sîncopa tăcerii (bătea o lună cufluită în fereastră, cu plise de pasăre nevoasă) mi-a deschis gemarile. Erit? Nu. S-a furizat în mine, a dat la o parte din amintire membrană, eteruri, mucose, visc, pentru ca să reia cu șoptă o scandare: „Atitea liniște-i în jur, de-mi pare că aud / Cum se izbesc de oceanuri razele de lună”. Era, fusese atitea liniște... Atitea raze de lună...

Si a doua zi mi s-a deschis, hărd, cartea lui Jaccottet toamă la acele (ca de Blaga, parcă) versuri brusce obsedante, prin care lirismul poetului elvețian părea un glas din țara mea: E-n noi o altă de mare tăcere / c-am putea auzi / trecînd o cometa / spre noaptea fiicilor noastre.

Alături de Blaise Cendrars și Marcel Raymond — poet, eselist și traducător subtil, de o selectivă autentică și meritat prestigiu — Philippe Jaccottet (n. 1925 în Vaud), care trăiește retras la Grignan (Drôme), într-o patrie adoptivă nu în aceea de orîniță și care a lăpărat mai mult la Gallinard decît la Pajot (unde, în 1954, debută cu la semainson), este cel de al treilea elvețian a cărui dimensiune, structură și notorietate se oferă lumii prin intermediul culturii și limbii franceze și pe care istoria literaturii Franței lînde (nu numai la paritate, ci parcă mai larom decît o face inși, legitim, critica literară a Elveției) și-l însușească.

Dacă l-am apropiat de Blaga, e măcar pentru două motive. Însă — de fapt — pentru mai multe: știe cîntă lacrimile, care-l luminează și-l lumină, care-l lacrimă colorată. Aproape nu văd nimic decît lumina / tipetele-nepartatelor păsări; noduri ale ei. Sau: Ascultă bătrînii / dăruții prelesugului cu lumina / ... N-a-și vrea decît să-n depărteze / ceea ce ne desparte de lumină. Sau: Nu a-șteptată / să lokodese lanțurile cu lumina / ... sintem plini de milă și scribă. / În ziua presărată cu păsări.

Însuși omul mi-a decît „un nod al vînduhului”, o „cascadă celestă”, o „lampă stinsă” care însă „reînțepe lin în vînduh” și însemnate n-are nici ficlarul fructelor / nici pasărea hazardului / nici imaginea cea mai pură „ci primenoria mai degrabă a ruzelor și a ape / mină ce veghează și — scoică bătrînii — mai degrabă lină.

Nu știu cu certitudine unde stîtem. Alături de lună, tenebrele complicate, nevanoscutul imens, simplitatea vicelană, vicelenile bicare, dar poate Jaccottet înțește ce n-unde am fi simplitate din înzdrăte. „Nimeni nu poate veni pînă aici”, că omul „copil fără sprijin lacrimilor” — se află (l'innommable) — misteriosul. / În fața celui ce pururi și-a lubit închisoarea, zădărire, / el — păstrătorul cheilor casei...

Nu mai mic prozator decît poet și traducător nu mai puțin valoros și remarcabil decît eselistul din întrețien de muses — 1968 (unde el înțelmea în cordiale incompatibilități pe Claudel cu Breton, pe Pierre Jean-Jouve cu Reverdy, pe Saint — John Perse cu Guilleric, pe Jean Tardieu cu Henri Michaux, în sfîrșit pe Eluard și pe André du Bouchet, pe Pierre Oster și pe Jean Follain), Philippe Jaccottet scria anul trecut despre Ungaretti, în viață încă și din care tradusesse pentru francezii Innocence et Memoire ca „dacă ilumi-nează, e pentru că vorbește cu tot atîta căldură cîtă cunoaștere, din lăuntru și din afară”. Despre lirica lui s-ar putea vorbi cu temperatua cu cunștelor lui Ungaretti: „adevărata poezie nu e nici facilă nici dificilă: e poezie”, căci „Meritul ar consta în a fi modern nu prin manierism, cum e uzor și în zadar, ci dezorientant cu statornicie urmăriitorii, ca și cum de fiecare dată limbajul ar trebui reinventat”.

Asta însă după ce, la Ungaretti, cunoști valoarea „obscurității dezorientante a noului”... Este expresia lui. Și „lecțiile” lui Jaccottet și-au încorporat-o, deși — îl cităm — în duelul său cu crinii, în neologizarea cu lumina a lanțurilor, nu mai e vorba de trecut.

Călcîndu-mă maribuzii și morții, deșifind povești în abis, Jaccottet a rămas pe buze c-un „iz de zei bătrîn”.

Ion CARAION

„CARACTERE TENEBROASE”

„Filosofia să se ferească de a roii să fie moralizatoare” zice Hegel într-un loc. Nu numai filosofia, dar arta în genere și nu mai puțin critica și istoria artei și literaturii riscă mult cînd adoptă un atare punct de vedere moralizator. Dar e nobil, e frumos să asumi riscuri.

Riscul de care vorbim și l-a asumat cu toată hotărîrea maestrul Șerban Cioculescu. Într-o acțiune perseverență de stigmatizare a memoriei lui Mateiu Caragiale, pe care-l denunță posterității ca pe un „tenebros caracter” (România literară, 27. VIII. 1970).

După o întrerupere de trei luni, maestrul Cioculescu a revenit asadar la atac. Nu putem să nu-i admirăm consecvența și rigoarea, intrinsecă morală cu care înțelegem rețetă, ca un John Knox al istoriei literare, păcatele autorului Craiilor de Curtea Veche împotriva modestiei, pietății filiale, austerității, muncii etc. În privința muncii e clar că Domnia Sa nu înțelege să țină cont de mîgala deșartă cu care incriminatal a elaborat versurile din volumul Pașere și proza din Remember și Craii de Curtea Veche. Munca meritorie ar fi fost de-așezat silința la o cumințe școlăritate universitară și apoi într-o onestă slujbă din care să se întreprină fără a recurge la expediente și „ponturi”.

Am încercat să fac pe „advocatul Diaboli” și să iau apărarea incriminatalului, ridicînd ceea ce se numește un „incident”: arătăm că acuizarea și-a marginit anchieta numai în domeniul

scrisoarelor din junețe și al unor prezumții juris tantum, fără a cereți și textul capital al scriiturii. (În speță mă refeream la un pasagiu din Craii de Curtea Veche din care se vede clar că „quinta manuelina” pe care maestrul Cioculescu a de-lărat-o din capul locului irevocabil floare e de fapt o casă cu toate fereștile ei.) Manevra mea era, evident, dilatorie: o sicăniă avortăsească prin care încerc

confidențele unui maniac

am să mul discutiția de pe terenul preceptelor etice (eram cit pe ce să scriu „birleții”) pe cel al literaturii. Dar nu mi-a mers. Maestrul Cioculescu mi-a disprețuit intervenția. (Căci, firește, nu pot merge cu prezunția pînă la a crede că nu ar fi avut ce să răspundă: maliția și incisivitatea Domniei Sale bine cunoscute i-ar fi asigurat în orice caz ultimul cuvînt: mă așteptam — cu teamă, recunosc — să-mi închidă gura, fie dovedind irefutabil că „quinta manuelina” e totuși floare, fie admonestîndu-mă imperptența de a aduce asemenea perile înfrîmțării unui academician cu intrinsecă principii etice. Dar maestrul Cioculescu nu m-a onorat cu nici un răspuns, scutindu-mă astfel de rușine).

Dar, cum rigoarea principiilor mo-

rale e neapărat de o aplicabilitate universală, maestrul Cioculescu nu se va da, desigur, înapoi, să condamne cum trei sferturi din marii scriitori și artiști ai lumii, care intră în categoria „caracterelor tenebroase”: Alexandru Odobescu, Verlaine, Rimbaud, François Villon, Christopher Marlowe, Dostoievski (care juca nebunește la ruletă pierzînd banii familiei), Baudelaire (care nici el n-a vrut să „muncă”, era cinic și vioios, disprețuitor și „poseur”, „dandy” etc., scandalizînd oamenii de treabă prin recomandarea de a minca creier de copil nou născut și îndemnînd cu arma în mînă, la 1848, să fie împușcat propriul său tată vitreg, generalul Aupick, cel care, ca ambasador la Constantinopol, în 1849, s-a purtat frumos cu pasopliștii noștri).

Ar mai fi de adăugat că din banii lui Al. Bogdan-Pitești (provenienți din surse inavabile dar notorii) s-au înfruptat, afară de Mateiu Caragiale și — cum se știe — Argezei, nu puțini dintre marii noștri pictori, de la Lucian la Camil Ressu, Tenebroși, tenebroși...

Firește, vorba lui Gide că sentimentele bune fac literatură proastă, nu e general valabilă: și cu sentimentele rele se poate face destulă literatură proastă (și nu mai puțin proastă critica și istoria literară).

Maestrul Cioculescu mai are și meritul unui superb paradox. Căci a devenit o banalitate să combatem filistinismul.

Alexandru PALEOLOGU

LITERATURĂ BULGARĂ • O POVESTIRE DE IORDAN RADICHOV

Aralampi, aralampa și aralampismul

Era unul dintr-ai noștri, negustor de vite Umbra prin muntii și bordeie, se tocmă cu ciobanii și lua cîteva oi și capre, animale mărunte pe care le vindea țigovștilor. Nu știu cit o i cîștigat de pe urma negoțului ăsta, dar ceva tot a agonisit, deoarece a reușit să-și cumpere o scurtă de piele, așa cum poartă adevărații geambași.

Îi chema Haralambie. Cum ai noștri însă nu pronunțau niciodată cum trebuie numele oamenilor, îi spuneau Aralampi. De cu primăvară țărani se înțelegeau cu el să le aducă capre lăptoase. Că le aducea capre cu țigerci cit o nucă e altă poveste, de la fiecare oamni neresușind să mușga decît o țigeană de lapte. Țărani se tocmeau cu Aralampi, îi imputau că nu a adus ceea ce ceruseră, iar el, la rîndul lui, îi încredința că a luat caprele cele mai de soi, că le-a luat în pierdere, că a rupt două perchei de opinci, și așa mai departe.

Țărani acceptau caprele, le mușgau pînă la capatul verii ca apoi să le vînda tot lui Aralampi, care mai cuiepa din profit, cîcă era ușor sleite și le ducea să le vînda geambașilor de la oras.

Într-un rînd negustorului nostru îi dispăru o capră. Povestea că a trecut prin pădure cu turma venind după el și deodată a auzit că a lîștit ceva. „O fi fost o ascunzătoare de partizani” — spunea el. Turma o zbughise înainte, dădu fuga destulă vreme pînă să ajungă la livezi. Abia acolo a observat că-i lipsește o capră. S-o fi adălmăcit careva, nu era cine; caprele atunci cumpărate nu știa ce nume au și nici nu întrebase de asta. Să se înfocă în pădure s-o caute, nu știa ce-l poate aștepta. Pădurea e plină de spaimă, spaima pîndindu-te dîndărătul fiecărui copac.

Nevasta lui Aralampi deîndată împrăște știrea în tot satul cum că partizanii turseră capra bărbatului ei. Îra grasă cit o căpîță de fin și la fel unei căpîțe de fin țimblă prin sat, încredințînd celorlalte surute. În timpul ăsta preocupatul nostru era la cercumă să bea, vrînd să-i convingă pe săteni că negoțul e ceva mai riscat decît viața și că după urma lui nu ai decît pagubă. „Omul că-i om și se prapădește, darîntă negustoria — îi replicau țărani —: tu cînd te culci lumina nevastă-ta, nu te pierzi ca acul în carul cu fin!”.

Cu toate astea capra nu a răsit-o. La un moment dat Aralampi gîndi să-și sporească negoțul, să înceapă să cumpere vite mari dar evenimentele i-o luară înainte că omul merge todeauna în urma timpului. Cînd veni 9 septembrie, preocupatul nostru se înhamă la el. Dispăru un timp, țărani întrebau pe jumătate lui că unde este și ea le răspundea că trebuie să fie pe undeva. Unii îi dădeau cu părerea că s-ar fi forțat de autorități deoarece făcuse negoț cu vite, că se cunoștea cu toți geambașii, că e destul să-i vezi scurta lui de piele, că să pricepi că nu poate fi cu regimul. Alții erau de părere că trebuie să fie chiar arstat și dacă nu este chiar condamnat: alții își aminteau de caprele jigărite care li le aducea și din „ure multă” sau deabia o filigeană de lapte, sustinînd că lucrul acesta nu putea să-i fie teral Regimul de azi ține seamă de toate e cu ochii în patru și nu poți ascunde nimic de el.

Totul era bineînțeles numai presupunere și șaradă, de aceea fu mare surpriză cînd Aralampi apăru tot în suba lui de piele, cu lentă roșie la șapcă și cu carabina. „Moarte fascismului, libertate pentru popor!” exclama Aralampi. „Și noi am dat ceva regimului acesta!” Pentru ca, după asta, să întrebă dacă există ceva suspecți prin sat, că el pentru

asta fusese trimis. Dar cum suspecți nu existau Aralampi s-a înșoptit la orș.

Oamenii nu început, să sporovăisească cum că Aralampi nu făcea nimeni negoț cu vite dar și o alta treabă de care nimeni nu știa și începea să-l respecte chiar. Unii afirmau, băntuiau ei, că nu așa de florile mărilor Umbia el prin muntii și pe la bordeie...

O întrebau chiar pe nevastă-sa, dacă nu înnoptau niscăiva înși pe la ei, și ea le răspundea că e tot ce se poate.

Saradele au circulat mai multe zile și se zvonea chiar că Aralampi o să fie noul primar al satului. Dar nu a fost ales primar și, într-o zi apăru fără nici un fel de podoba și arme și nici nu mai spunea „Moarte fascismului; libertate pentru popor!”.

A fost întrebăat că ce se întimplase, nu spuse nimic, dar s-a aflat pe alte căi cam ce s-a întimplat:

După venirea partizanilor, negustorului nostru a fost dintre primii care au început să strige prin oras: „Moarte fascismului, libertate pentru popor!”. Partizanii instauraseră puterea populară, pînănd pe țigărele acolo unde era locul, și era necesar, Aralampi s-a dus de îndată acolo și a început să strige: „Moarte fascismului, libertate pentru popor!”. A strigat el și a strigat ca a asuzat pe cei de la autorități care l-au invitat să plece de acolo. Aralampi trecu în esalită parte a drumului și a arlat de acolo toată noaptea. Măcel pe o margine a troluarului, i se face somn, capu-i cade pe piept dar se scutură și începe din nou să strige. S-a dus și în hule cînd dimineața a venit nouă schimb. A înfulecat o corbă de hărtă, a strigat de vreo două ori în zăua aceea și s-a dus la gară la vîntea și plecarea trenului din oras cu să zbere și acolo și mulți dintre călători făceau cor cu el...

În cele din urmă i-au dat o vîntușă și l-au trimis în sat să caute suspecți, dar s-a întors cu nimica și i-au luat pușca.

Aralampi însă nu a disperat.

Cîteva nopți le-a petrecut pe lângă căvărni, înfrîmțînd pe voluntarii veniți, de prin săte și stugătele lui au ajutat la formarea gardelor. Nu l-au trecut nimănuia prin mînt să-l invite să se înscrisă și el în gard și negustorului nostru a pus coada între picioare și s-a întors în sat, la organizația de bază. „Salutare — rosti el color de la apărare. — Salutare — i-au răspuns aceștia, dar să nu mai strigi. — Nu pot, a răsunat Aralampi: „Moarte fascismului, libertate pentru popor!” — Atunci, strigă ceva mai înec, comandantul are de lucru”.

Cînd auzi de comandant, Aralampi începu să strige și mare tare, dar comandantul pleștit de atîta gălăgie, l-a chemat pe subalterul, încredințînd-i însemnate toate aceste strigăte continue. — Ce orășul trebuie să se transforme într-o hărmălaie? Subalterul l-a lămurit că Aralampi e ăla care strigă. Comandantul se vede că nu prea a înțeles despre ce poate fi vorba, sau că era prea obosit, deoarece i-a spus: „Preau s-au înmulțit acești aralampi, la mai împrăștiatî-i ca să ne putem vedea de treabă linișțiți, fiindcă revoluția cere treabă nu aralampi!”.

Cine știe la ce s-o fi gîndit comandantul spunînd să-l înfrăștie pe aralampi. Nici nu aveai ce împrăștia, pe Aralampi l-au trimis acasă.

Din toate astea ceea ce a rămas este povestea cum negustorului nostru Aralampi a fâcut o mare aralambă pînă în oras...

Traducere de GH. DINU

punct și virgulă

Pentru o colecție „manuscriptum”

În 1927 Petru Cătanaru, un editor bucurestean rămas anonim (înțelegîndu-se că de editură avea sediul în str. Hala nr. 3) scoate niște caiete bibliofice, legate cu șnur roșu, tipărite pe hîrtie de Japonia și Olanda, dublate de un tiraj pe hîrtie velină. Caietele aveau în medie 28-30 pagini, scrise cu mîna de autori lor, completate tehnografic de o notă bibliografică. În această colecție au apărut patru broșuri, în speță „manuscriptum” lui Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu și Ion Minulescu. Editorul își propusese să publice 12 broșuri pe an, dar lucrurile nu rămas numai în proiect.

O colecție „manuscriptum”, auspiciată, de stat, ar putea crea un fond de aur din manuscrisele scriitorilor noștri de azi. O asemenea întreprindere de lăcsințare a unor manuscrise regăsite cu grije de scriitori și completate cu desene sau ilustrații originale ar începe să schimbe funcționalitatea tehnografică a cărților trecîndu-ne de la utilitatea tehnografică a cuvîntului tipărit la plăcerea tipăriturii artistice, poate cea mai intim legată de personalitatea neștîntă a scriitorului.

Emil MANU

Să privim lucrurile cu puțin umor...

O grabă firească impusă de apariția săptămînilor noastre l-a împunătoare lista a poezilor care folosesc „inerci” în poezie lor, maestrul Șerban Cioculescu putea să mi adauge, lângă Florin Miha Petrescu Platon Parădău și Nora Iuga, și alte nume: Shakespeare, Dante, Eminescu, Puskin, Rilke, Lermontov, Baudelaire, Novais, Eluard, Unkaretti, Geo Bogza, D. R. Popescu, L. Acești (ingeri tristi), I. Anu Neacu („Ingerul a strigat”), Nichita Stănescu (în același număr al revistei în care maestrul Șerban Cioculescu publică articolul în chestiune).

Gheorghită și persoana I

De o bună buesă de vreme, înfrîmțarea lae (și înfrîmțarea e rudă cu nenorocirea) să se semneze număr de număr, în revista „Ramuri”, un erlic cu numele de G. Gheorghită.

Semnalul posterității și îndulcit și contemporaneității pe neiertătorul Gheorghită, personalitate care s-a pus în funcțiune alegendu și ca dominantă asprimea.

Gheorghită e aspru de fiecare dată în pagina 12-a a revistei „Ramuri”. În numărul din august, în aceeași pagină, Gheorghită execută, cu citate din Adrian Marino, pe Mirceaaida. Să fie sănătos, neiertătorul Gheorghită!

Ceea ce intrigă, totuși, este brusca înfătuare a acestui băiat aproape anonim care scrie negru pe alb, folosind din belșug persoana I: „Am recitit cu același interes ca acum un an...”

Cu ce interes o fi citit Gheorghită, acum un an, cartea despre care scrie abia acum? În ce zi anume din 1969 va fi luat în mîntre sale fostul respectiv?!

În ce va fi fost îmbrăcat Gheorghită atunci?

Sînt întrebări asupra cărora trebuie neapărat să mai meditam.

Diindu-i notă de trecere lui I. Negoțescu, același neiertător Gheorghită nu uită să așeze la zidul infamiei erorile critice.

Gasim și lucruri bune în „Insemnările critice” ale lui I. Negoțescu. Gheorghită conchide: „Toate acestea te fac să uți că, într-un rînd, intrigă...” s.a.m.d.

Iată dar că Gheorghită e mai liniștit. Lumii răcoare consolidază fruntea zburcumată a acestui anonim care-și face prae multe probleme.

COMPILATOR

LĂRE BALAZS, BĂRBAT ȘI FEMEIE

posta redacției

S. RADUTU. Scrisoarea foarte simțită și plină de umor. Epigramele, în schimb, total asprăncinate și fără pic de umor-nco.

ALEXANDRU DINCĂRUȚĂ „Limpede e cerul toamnă” — proză a căreia valoare se oprime la titlu. Mai departe, pare-se, nici azi arată interesul să treacă, pentru că bucată în bucată numai 18 rînduri. Cînd o să te refac după atîta simțire de creație învîntată de la o bibliotecă nîște carti și apucă-te de citit. Ai grijă, dintre ele să nu lipsească abecedarul, partea a II-a.

DUMITRU FRINCU. Mă ței cu „Salve, nea Fane, hai să fim colegi”, n-am nimic împotriva, hai să fim — ce mă costa? — dar „înnealtă simi precu să fim de suflet, de singe și de pahar (la pagină nici că l-ai gîndit!) pe o proză învîntată din „Velea”. Velea, eu, cu Velea, cînt foarte bun prieten. Nu ne-am jurat niciodată nimic — în afară de vorba de la gură („binecointrie” numesc acest lucru pahar) — de ce mă silești să subsemnez niște rînduri frumoase pe care nu le-am scris?! Dacă e să fim mînti, sa te fim p-ale noastre, așa că te rog... Dar nu te rog nimic. Salve!

AURICA TÂNDUREANU. Bărgănel e o cîmpie netedă, cu marginite pierdute în apc. Îi tubesc acolo m-am născut, acolo trăiesc și acolo o să mor. Sustii că ești din Bărgănel și scrii fraze ca asta: „Spații cit cuprînți cu ochii, spații în spații întorcîndu-și obrații spre cerul senin”, senin, într-un suprem acord de similitudine”. Două din una: o te-a butut soarele-n cap cit a fost vara de lungă, ori ti-a căzut luna pe cusă și n-ai pe unde sa mai scoți brîntăul. Aurică, Bărgănel e o aștia nînture a lumii — dacă nu știu să vorbesc despre el mai bine apucă-te într-o abie și dă-l drumul pe Ialomita. E mai romantic și face bine la culoare că devii bronzat. Asta va să zică acord de similitudine. Și dacă mă iubesti, scrie-mi că ești din Apenini.

MARIN PĂUNESCU. „Eramen” — soldat cu corigență „drumul căutării, al cunoașterii, te încordează, te saltă spre culmi, mai luminoase”, dar te și lăcătește de umbrei. E adevarat, „berzele aduc copii”, dar unorii copii (vezi superstiția italiană) cresc și într-o brădă cu varză. Vorbesti de lăstini, mîntinci iarbă dulce și scrii „că eu sînt tînăr, nejust, fumec, tubesc dămale din orășul vecin și promit literatură pesimistă”. Marine, porumbul urîd pe cîmp necules și noi facem navetă cu sentimente închipuite. Ce vom bea la anul?

ION VASILE STRĂTESCU. „De-am fi sorbit, cei lacomi, ispită din palare / Am fi căzut dincolo, spre marea nepăsare”. Te rog, acum, la ora gîntului, ora în care toate buncile au mersul de magiun, să nu se sureri pentru două cuvinte schimbate (dau în locul lor un pachet de tutun) și să citești cu ochi trecut prin strigăre frumoasa poezie românească de azi. Veți găsi acolo (dacă ai talent) ceea ce îți lipsește: miresmă amestă și-un cîntec aurit.

Neconcludent: ȘTEFAN BALUSCĂ, VASILE POPOVICI, I. GRĂȚIANU, E. RAXIU, ION FUNARU, AL COMINOFF, C. MUSETEANU, V. BUCIU, I. GHEKEA, P. I. GORJ, SABIN, G. ION VASILESCU, V. PANDURU, C.M.E., FLOREA TRAIAN, C. MIRCEA, GH. OLANICI, T.C. ION RILESCU, LASCĂR COSMIN, MARIN BUZĂU, I. STOIAN, C.V., ADOH, G. ȘTELIAN, MARIN DODAN, CONSTANTIN D., GE. GHITA, ALAIN, G. LĂZĂR, SIMION TUDOSE, D.

VIVI ANGHIEL. „În ziua solșului / primese de la soare binecuvîntarea. Dacă s-ar opri o clipă / mi-ar dispăre mîntire / strîine atunci / și gură și cavitate și fată”. Iată cîteva versuri, remarcabile cred, mai ales dacă mă gîndesc că autorul lor este de abia elev în clasa a VII-a.

D. SILVIA. Nimic deosebit în singura poezie trimisă.

VERONICA FODORINA. N-am înțeles deloc caligrafia (vorba vine) de. Cum atî găsit un pseudonim atî de sugestiv?

COSTAN, MARIN DELEANU, NIUȚI BAROANĂ, TG. G. C. ABALĂȘELI, B. ANASTU, VIORREL BĂSTINARU, CONST. MINDROȘ, ELI TUZU, A. NISTEA, FILIMON CREZU, FOHĂREANU ADY, MILIE SANDU, E. CHIHA, FLORIN COMĂCĂANU, AURORA DINDI V. OW Z. ELIN TITI, SOPA PAMFH VIVI GORELA, BOB ILIEȘU, OVID VLAD NUCULEA, LILIAN PĂUN, VOITA SILENA, MERISOR RINDE, FILIP FORTUNAYU, NEGRU ILIE JAN, ȘTELIAN GEORGE, MERCUTIO, THE COWN ALEA JACTA, U. ZEFIR, EMIL ȘINDHILEAN.

Fănuș NEAGU

GODOT: După concediu, cu turizare (de ce n-ai aștepta și Gadut în dejin ar?) am deschis plicul de. Iată constatarile mele: 1) Poezia Godot, dedicată lui Nichita Stănescu, este în sens nerelativ, foarte „stănesciană”. „Eu îl cunosc / El nu mă cunoaște”. Eu l-am întins un gînd / El e de neștinut / Eu l-am întins o inchipuire / El e de neînchipuit. 2) Poezia „Virșia izvoilor” — mi-a spus absolut nimic. 3) Poezia Adăguț și din nou un fel de parafrază, exactă, fără har, deîntînd foarte tare modelul: „Așa cum templul de izvoare / Ma las frunza se lăsa”. Contimplat de vînt / Oh e, existență — oglinda retrovizorie / mi-amîntitește că sînt ”4) „Ce vis căndai am”. Oxaltier”. Amozare erorii mi s-au parut mai personale. Asadar, decumdată, să mă așteptam, Unorii talentul seamănă mult cu personajul venis absent al piesei lui Beckett.

LILI FORMINTE. La 16 ani, cu ce spuneți cu acești, puteți fi citi de mîntura spre caligrafia și meditație a Mirceei? Citez:

Dînr-o lungă rătăcire. Al căreiu oram nu-l cunoașteam. Priveam plină de mînture. Către saterea ce pustram. Și care nu ești fantei. Atunci, cînd singur stal. Cînd ampeți nu-ți da de gîndit / lar timpul prînde grai”. Nu mdrănesc să vă turbur concentrarea interioară. Desi, dacă așa stau lucrurile, faptul de a vă aduce la cunoștință că mnenetele au, nu sînt, decumdată, pentru noi, conștinente, nu vă poate zgudu. Ca atît mai puțin blînde (asa cred) mieți boni.

I.I. TOPOR. alea, tot 16 ani, își iese pentru prima oară „din gaoace” (formularea îi aparține) și nu întrebăa cu emoționată cîndăare:

„As dori să știu dacă voi putea cunoaște eroada satisfacție de a fi publicat, dacă am sau nu talent”. Opinia mea este: Da. Cu toată stîngăcia, cu toată crîspărea poezilor pe care le am sub ochi, versuri, cum sînt cele de mai jos, eadea și cîntecul „Fîntinilor mult din ceasul fix”. As dori mult, ca evoluția ulterioară a tînarului nostru corespondent să confirme pronosticul meu, temperat, dar deciz.

VIVI ANGHIEL: „În ziua solșului / primese de la soare binecuvîntarea. Dacă s-ar opri o clipă / mi-ar dispăre mîntire / strîine atunci / și gură și cavitate și fată”. Iată cîteva versuri, remarcabile cred, mai ales dacă mă gîndesc că autorul lor este de abia elev în clasa a VII-a.

D. SILVIA. Nimic deosebit în singura poezie trimisă.

VERONICA FODORINA. N-am înțeles deloc caligrafia (vorba vine) de. Cum atî găsit un pseudonim atî de sugestiv?

ce a însemnat deceniul '60-'70 pentru literatura noastră ?

Ancheta „Luceafărului“

Dinamism și abundență

Am încheiat un deceniu rotund de literatură românească. Este un interval prea apropiat pentru ca — în afară de câteva excepții — să ni se profileze exact ceea ce într-adevăr „va rămâne”. Invocăm cu atât mai justificat o asemenea rezervă cu cât cele mai reprezentative lucrări literare s-au îngrămădit către sfârșitul acestei perioade, așa încât ne stau prea în față. Critica, — admițând verdictul ei pozitiv — le poate stabili, în atare condiții, cel mult ponderea în epocă, dar nu și rezistența în timp. Ceea ce, însă, putem spune cu absolută certitudine este că deceniul ca atare, privit în volumul său global și în semnificația sa, va înscrise o etapă memorabilă în istoria literaturii noastre.

Maș înțeleg, el înseamnă o deschidere imensă, o largire neașteptată de orizonturi, dinamizată de o izbucnire impetuoasă — un fel de Sturm und Drang, la care am asistat cu toții. Faptul poate fi surprins sub două aspecte, de altfel legate între ele.

În primul rând, ca perimetru al participării, ne atrage un deosebit interes. Înălțurii său s-a făcut apel la toate forțele creatoare din toate generațiile, forțe care, laolaltă, s-au văzut deopotrivă de viu stimulate. Ca urmare, născându-se acum n-am întâlnit altădealtă afirmări și reafirmări în scrisul nostru.

În al doilea rând această perioadă se impune prin numărul, varietatea și nouitatea problemelor, a temelor și a metodelor literare. Ea cuprinde un incontestabil avânt de împrobare și de primenire secundă, care a străbătut toți ultimii zece ani. Surprindem aici o violentă mișcare de compensație, pe care am asemui-o cu a naturii însăși în anumite împrejurări. La ce vrem anume să ne referim ? S-a observat că natura determină cele mai multe nașteri tocmai în momentele concomitente cu pierderile excepționale ; și tot ea deplasează aerul furtunilor pentru a umple formările de goluri în atmosferă.

Tocmai asemenea goluri a adus ultimul deceniu și în viața noastră literară. Într-adevăr, nici unul din toate deceniile trecute n-a înregistrat atâtea pierderi de valori ca etapa 1960—1970. Este perioada în care s-au stins din viață Sadoveanu, Arghezi, Ion Barbu, Lucian Blaga, George Călinescu, Tudor Vianu, Mihail Rălea, Ion Marin Sadoveanu, Ceza Petrescu, Adrian Maniu, Ion Vinea, V. Voiculescu, Petre Pandrea. S-a scufundat parca o lume, și furtuna de Sturm und Drang a acestui deceniu, cu varietatea imensă a inițiativelor și tentativelor sale, a venit să o înlocuiască. Ne aflăm încă în iureșul ei, care amestecă în virtutea improvizărilor seminețele cele mai consistente și mai fecunde. Urmează cu certitudine ca, în viitoarea perioadă 1970—1980, unde am și intrat, toată această mișcare de dizolvare să se limpezească și să-și precizeze definitiv conturul valorilor. Observația ni se pare a fi aplicabilă nu numai la beletristica originală, ci și la literatura de traduceri, la studiul literar și la eseul. Deși aici există de la început criteriul mai ferme de judecată, fiindcă ideile sînt totdeauna mai direct verificabile decît întuițiile, totuși un anumit stadiu de revizuire reclamă și ele. Unele dintr-însele pot fi, însă, apreciate de pe acum ca extrem de subtile și de interesante.

Într-un cuvînt, contribuția pe care o vedem esențială a ultimului deceniu se caracterizează prin dinamism viu și prin abundență. Precipitatul pozitiv al diferitelor sale creații va începe de-acum înainte să se precizeze deplin. Valoarea, însă, a deceniului în sine și-a câștigat de astăzi încă, prin viguroasele sale linii de forță, un loc sigur în viitoarea istorie a culturii noastre.

Edgar PAPU

Deceniul care afirmă

Sigur că există continuitate ! Cine o testează ? De cîtăva vreme, câteva glasuri scriitorilor

cești pledează pentru literatura deceniului șase ca și cum cineva ar fi contestat-o. Pledoaria este atât de înverșunată, încît îți vine să crezi, atunci cînd nu îți sugerează de-a dreptul, că întregul deceniu șapte este din punct de vedere literar mediocru dacă nu cumva chiar slab. Se citează nume ilustre, iar cap la proză totdeauna este citat G. Călinescu și romanul său „Bietul Ioanide”. Se uită însă cît de glacial a fost primit, ce articole de-o pagină demonstau atunci (în deceniul șase), sub o formă sau alta, cît de neavenită este cartea. Tot în deceniul șase, criticul Nimeni scria despre putrefacția poeziei lui Arghezi. Despre Blaga, ce să mai spunem...

O literatură încurajată este și o literatură bună. O literatură pe care o descurajezi cu obstinație nu poate produce valori.

Deceniul șapte a preluat marile valori singuratiche ale deceniului șase, îmbogățind literatura noastră cu noi capodopere. Dar acest deceniu șapte are o trăsătură nouă, superioară celui precedent: Valoarea estetică are o tendință de a se generaliza în lumea scrisului, iar opera literară se constituie nu polemic în deceniul șase ci armonios, ca rezultat al meditației și al cercetării atente și nestinjenite a realului.

Un timbru nou și pur a răsunat în literele românești. Pe lângă numele afirmate mai de dinainte, dar care și ele aveau să-și dea adevărata măsură abia acum, nume noi au început să răsără în anul de grație 1960.

Inspirata colecție *Luceafărul* lansă în acest an volumul de proză „Poarta” al lui Nicolae Velea. Dar explozia de valori a aparținut mai întâi poeziei înscrind în cartea de aur a dreptei istorii literare destine și viziuni poetice de o rară diversitate și de o profundă rezonanță, cum sînt acelea ale lui Grigore Hagiu, Gheorghe Tomozei, Ceza Baltag, Ion Gheorghe, Ion Alexandru, Mircea Ivănescu, Marin Sorescu, Petre Stoica, Liviu Călin, Florin Mugur, Emil Brumaru, Ilie Constantin și încă altele altele.

În acest deceniu al șaptelea își fac tîrziu dar cît impresionant debut literar în carte, Ștefan Augustin Doinaș și Leonid Dimov, și tot în acest deceniu își dă adevărata măsură a valorii, în cartea „Drumul spre Dikson”, poetul Dan Deșliu. Acum, în acest deceniu, Al. Andrișoiu, A. E. Baconsky, Aurel Rău, Tiberiu Utan, Tudor George își împlinesc personalitatea și tot în acest deceniu al șaptelea Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Maria Panty, și fundamentează opera poetică, Nina Cassian își continuă ascendent lirica sa inefabilă iar Ion Bănuță ne face să-și iubim pentru poezia sa amintind de pictura naivă.

Exemple pentru poezie se pot găsi cu mult mai multe, dar și acestea pe care le-am citat așa cum mi-au venit sub condei sînt revelatoare în a demonstra superioritatea netă în lirică a deceniului șapte față de cel precedent.

Și este și firesc să fie așa, pentru că această înflorire a literaturii coincide cu înflorirea patriei pe care o slujește.

Dar nu numai în poezie deceniul șapte și-a afirmat valoarea ridicată, ci și în proză.

Alături de Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Marin Preda și Titus Popovici, au apărut noi și mari prozatori ca Nicolae Breban, Fănuș Neagu, Al. Ivasiuc, trăsînd noi direcții, deschizînd drumuri încă nestrăbătute pînă la ei în proza românească.

M-am referit numai la poezie și la proză. Lucruri similare se pot spune și despre teatru (unde Teodor Mazilu și Ion Băieșu strălucesc) și despre critică.

N-am intenția și nici n-am avut-o, să fac înșiruire de nume și clasamente. Clasamentele sînt bune numai pentru fotbal. Am vrut să afirm și afirm că deceniul șapte este un deceniu valoros și fericit pentru literatura noastră. Fie ca deceniul opt să aducă literaturii noastre măcar atîtea nume noi și de prestigiu cîte a adus deceniul șapte!

Nichita STĂNESCU

Perspectivă radicală

Ce a însemnat deceniul 7 în literatura română „de azi” ? Așa fi tentat să răspund : în primul rînd, o perspectivă radicală asupra deceniilor imediat anterioare. Radical are aici un dublu înțeles : de continuitate și de ruptură. Înainte de a se caracteriza prin ea însăși literatura unui timp se caracterizează prin atitudinea față de un anumit trecut ; înainte de a spune ce aduce nou o epocă, trebuie să spunem ce continuă și la ce renunță din ce e vechi.

Din acest punct de vedere, deceniul 7 este aproape tot atît de radical ca și deceniul 8 al secolului precedent (după 1867), ca și deceniul 3 al secolului nostru (după 1919). Oricît de artificiale ar fi astfel de secțiuni în viața unei culturi (și sînt artificiale), ele marchează momentele de cotitură sau de salt, cînd literatura se neagă pe sine ca să se salveze de la stagnare sau de la ruină sau, pur și simplu, ca să-și găsească un echilibru superior.

Doă trăsături de egală importanță mi se par că definesc deceniul 7 : marea bogăție a literaturii lui și spiritul critic. Cum orice definiție simplifică și aceasta simplifică. Însă putem justifica fiecare trăsătură foarte lesne. Cantitatea (istoricii literaturii știu aceasta) joacă un mare rol în destinul unei culturi. Asupra valorii literaturii noastre de după 1960, asupra valorii fiecărei opere în parte, putem discuta : dar cine va tăgădui că există un număr impresionant de opere, din care o mare parte interesantă și semnificativă ? Prin spirit critic înțelegem conștiința perspectivei asupra trecutului (și, implicit, asupra prezentului). Nu se poate închipi perspectivă radicală fără o conștiință radicală : în 1867 această conștiință se numea Maiorescu, în 1920, Lovinescu, astăzi, cînd critica însăși și literatura au evoluat, s-au diversificat, deși nu mai putem da un singur nume spiritului critic, îl putem constata și analiza. Oare întîmplător se reeditează în deceniul 7 atîtea opere esențiale ale literaturii antebelice ? Oare întîmplător se poartă acum atîtea discuții despre tradiție și despre destinul istoric al literaturii române ? Spiritul critic consolidează bogata literatură care se scrie după 1960, îi află rădăcinile istorice, o justifică și îi dă un mare impuls.

Nicolae MANOLESCU

Răspuns prin valoarea cărților

A formula o întrebare este mai ușor, decît a răspunde. Și dacă nu mă înșel este vorba de o perioadă istorică hotărîtoare pentru prezentul țării noastre, deci și pentru prezentul nostru personal cît și al literaturii noastre pe care o facem, deci întrebarea nu poate să nu aibă și o finalitate politică. Adică întrebarea și mai precis formulată ar suna așa : cum s-au simțit literatura, scriitorul patriei noastre,

scriitorii români și scriitorii naționalităților conlocuitoare în atmosfera timpului social parcurs în deceniul șapte. Dacă punem această întrebare, cel mai autentic răspuns îl dau, cred, cărțile noastre. Și desigur revistele noastre literare, poate nu chiar în ansamblul paginilor lor. Ar fi poate o sarcină prea anevoioasă de a trece în revistă în câteva zeci de rînduri operele mari și mici — timpul în unele cazuri va inversa aceste valori, — o sarcină fiind, în ultimă analiză, a istoricilor literari. În ceea ce privește dezvoltarea, transformarea ideilor în literatură și în consecință și a formelor literare, aici ne putem permite o incursiune publicistică, oricît de riscantă ar fi ea. Oricum, cred că trăsătura principală a unei schimbări față de deceniul anterior constă în ruperea fundamentală cu dogmatismul în beletristică, în critică literară și în istoriografie literară. Orici o rupere — cînd ține seama de continuitate — produce zguduri. Cel puțin în conștiințele nemietice, adică creatoare. Socol aceste zguduri drept sur-sa tectonică a creației literare. Am cădea pradă unor iluzii dacă nu am accepta realitatea că ruperea literaturii și a gândirii din cercul ne-magic al dogmatismului nu ar fi produs drame, frămîntări adînci și cuprinzătoare. Curentele literare, de gîndire, ca orice formă a spiritului uman tind în general la perpetuare la hegemonia unui „singur adevăr”. Marea explozie în literatura noastră a fost produsă prin restaurarea politică al adevărului filozofic hegelian — spun Hegel, fiindcă dialectica lui stă la baza concepției filozofice a lui Marx, și fiindcă se cuvine să ne gîndim la Hegel fiindcă s-a născut acum 200 de ani —, anume, că nu există adevărul absolut, deci nici adevăr absolut ca coordonator general valabil al existenței umane și sociale, al relațiilor interumane și intersociale — sau pe planul cel mai concret politic : interstatal — ceea ce pentru libertatea scrisului, chiar în căutarea adevărului, adică a punerii întrebărilor, înseamnă o condiție de fond, înseamnă condiția descătușării ca și celălalt principiu filozofic enunțat pe planul politic : diversitatea în unitate. Eu cred că justifica acestui drum pînă la punerea acestei dialectici în practică, un drum de luptă politică, atît de greu format și și găsesc deplină justificarea în rezultatele literare acestui deceniu, în operele care au părăsit atelierele scriitorilor din țara noastră chiar în ultimii ani. Premiile literare ale Uniunii Scriitorilor pentru cărțile de proză și poezie din anii 1968 și 1969, împreună cu o producție literară care din nefericire, din neșansa a rămas în afara premiei, au dovedit, că s-a produs o adevărată explozie în proza și în lirica noastră. În anul 1968, în literatura română poate mai mult în proză și în literatura maghiară din patria noastră mai mult în poezie. În anul 1969 această explozie a românei s-a repetat în proza maghiară din România. Ceea ce nu s-a petrecut cu ajutorul Sfințului Duh. Este vorba de un fenomen concret, palpabil, istoric, social, în sfera — să nu ne rușinăm să o spunem, sîntem doar marxiști — în suprastructură. În suprastructură în urma unor transformări eliberatoare — și desigur nu în unisonul unui cor bisericesc — ci prin frămîntări extraordinare a unei întregi societăți și prin sfîrșiri nemaipomenite ale conștiințelor, într-o luptă enormă a contradicțiilor. Tot ceea ce noi putem socoti valabil în acest deceniu ca rezultat literar remarcabil, nu este altceva decît obiectivarea, sau individualizarea acestei mișcări zguduite a conștiințelor pentru elucidarea umană a soartei noastre, soartea ca un drum spre mine, în operele literare și de gîndire care a_jungînd la desăvîrșirea formei lor au început existența lor suverană. Dacă aceste opere sau cel puțin cîteva din ele, vor sta în picioare și mine, se va dovedi că nu numai frămîntatul deceniului șapte al patriei noastre, dar și literatura ei a fost mare. Noi credem în această măreție, iar urmașii noștri într-o constelație poate mai fericită, vor decide, dacă am contribuit la fericirea lor, dar cel puțin la înțelegerea condiției umane în care noi am scris

pentru noi, dar și pentru ei. De altfel, eu însumi aș fi preferat să răspund unicel dv. întrebării prin cîteva pagini de întrebări. Viabilitatea întrebărilor fiind totdeauna mai sigură decît a răspunsurilor.

MELIUSZ Jozsef

Mai multă speranță decît oricînd

Fiecare deceniu într-o literatură existentă, cu ferment creator păstrat, afirmă opere și scriitori noi, are un secret și un parfum aparte, o lumină inefabilă a timpului care rămîne în cărți ca lumina specială a unui tablou. De cînd nu mai credem în eterna imitație a modelului clasic știm că noul este o valoare și, indiferent de interesele noastre, cînd ne identificăm cu o cultură, ne bucurăm de apariția lui. Un timp ce nu aduce nici o prefacere este un timp mort, o simplă unitate aritmetică de diviziune.

Deceniul care a trecut, afirmînd și el valorile sale, e mai mult decît atît, reprezintă un moment de cotitură, cu mari șanse pentru dezvoltarea ulterioară.

Întîi, pentru că a fost un timp al unor întrebări esențiale despre artă și definirea ei prin sine și în raport cu lumea. A înflorit „ars poetica” în conștiința critică și în fiecare operă în parte, poezii s-au întrebate ce este poezia și romancierii au strecurat în cărțile lor „romanul romanului”. Deși organic legată de societate, literatura a ieșit din orice funcție ancilară, a căpătat o demnitate a ei de mijloc specific de expresie, de realitate umană de nelocuit. Pe măsură ce a devenit mai plină și mai răspunzătoare de sine, ea a început să joace un rol, social mai eficient, adică un rol creator, de definire a marginilor unei realități ce astfel capătă formă. Aria faptului literar a crescut și s-a adîncit, ca și funcția creatoare de artă a imaginației, mai mult, a fanteziei ce raportează pe om dincolo de limitele sale. Deceniul care a trecut poate fi definit în primul rînd deci ca un deceniu de reîntregire a fanteziei și a limbajului plastic care o întovărășește.

Și nu numai atît. Literatura nu s-a deschis spre sine numai, narcisic, dar și spre trecutul și tradițiile sale. Așa cum am mai spus în alt loc, astăzi noi ne privim înaintașii „față către față”, deși deseori, știm că sîntem membrii unei serii. Cu unele exagerări, poate, am subliniat că facem parte dintr-o cultură specifică, avînd ceva anume de spus. Nu ne putem da seama azi de toate consecințele marelui număr de reeditări ale clasicii noastre, ce înseamnă să trăiești într-un timp al reluării istoriei tale, în ani în care apar cîte două ediții sau trei Ion Barbu, sau Blaga, sau Bacovia. Nu ne dăm seama decît atunci cînd ne amintim cum a fost atunci cînd acest lucru nu se întîmpla.

Nu ne comparăm cu trecutul numai, dar și cu un prezent mondial, să ne bucurăm că ne putem compara, chiar învinși, cu Proust, Faulkner sau Dostoievski.

Deschîși spre trecut și prezent, conștiința de forță și valoarea imaginației, știind că nu sîntem oglinzi, ci creatori și cu adevărat participanți, ne proiectăm spre viitor, prețuim originalitatea, trăim febra și neliniștea creatorului, într-o competiție a valorilor mult mai severă.

Literatura născută în ultimii ani, cea de acum, ca orice termen viu, are desigur și umbre, imprecizuni, lucruri nenăscute pe deplin, în curs de a se naște. Dar include, tocmai de aceea, tocmai pentru că are conștiința de sine și se întrebă, mai multă speranță decît oricînd.

Alexandru IVASIUC

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Băneșcu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Toiu

REDACTIA :

București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :

Șoseava Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :

3 luni — 13 lei ; 6 luni — 25 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCINTEII”

Prezentarea grafică : Mircea Popescu

Paginător : Nicolae Ion.